

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Bc. Marta Kerlínová

Činnost Pěveckého sdružení slezských učitelů v 50. letech 20. století

OLOMOUC 2013

vedoucí práce: Mgr. Gabriela Coufalová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 17. dubna 2013

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Gabriele Coufalové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce.

Děkuji Státnímu okresnímu archivu v Opavě za poskytnutí pramenných podkladů k práci.

OBSAH

1	ÚVOD	5
2	HISTORIE PSSU	6
3	ČINNOST PSSU V 50. LETECH 20. STOLETÍ	12
3.1	ROK 1950	12
3.2	ROK 1951	17
3.3	ROK 1952	19
3.4	ROK 1953	21
3.5	ROK 1954	22
3.6	ROK 1955	26
3.7	ROK 1956	31
3.8	ROK 1957	34
3.9	ROK 1958	38
3.10	ROK 1959	42
4	PSSU A JEHO HUDEBNĚ-PEDAGOGICKÁ ČINNOST	44
5	ZÁVĚR.....	68
6	PRAMENY A LITERATURA	69
7	SEZNAM ZKRATEK.....	70
8	SEZNAM PŘÍLOH	71

1 ÚVOD

Diplomová práce pojednává o činnosti *Pěveckého sdružení slezských učitelů* (dále jen *PSSU*) v 50. letech 20. století.

Cílem práce je zmapovat činnost *PSSU* v 50. letech, zjistit její charakter, strukturu a specifika. Měla by postihnout nejen prostý popis jejich hudebně-osvětové činnosti, ale na základě srovnání s činností v předchozích letech odhalit, do jaké míry se v ní odrazila pohnutá společensko-politická situace 50. let.

Pramenným zdrojem informací jsou materiály *PSSU* (kroniky, almanachy, korespondence, přípisy, brožury, knihy týkající se agendy sdružení) uložené ve Státním okresním archivu v Opavě. Údaje z materiálů byly sumarizovány, částečně digitalizovány a následně dle let tříděny a částečně komentovány.

Práce je rozdělena do tří kapitol. Obsahuje kapitolu nastiňující historii *PSSU* od jeho vzniku v roce 1906 do počátku 50. let. Další kapitola mapuje činnost *PSSU* v 50. letech, přičemž je každému roku věnována samostatná podkapitola. Poslední část práce je zaměřena na hudebně-pedagogickou činnost *PSSU* realizovanou skrze výchovné koncerty. Text je doplněn obrazovým materiálem, jenž dokládá popisované události. Použity jsou materiály týkající se činnosti *PSSU* (programy, plakáty, noty), fotografický materiál a výřezy zpráv z dobových periodik. Z důvodu stáří a stavu pramenného materiálu je použit i obrazový materiál ve snížené technické kvalitě.

2 HISTORIE PSSU

Veškeré informace (včetně informací v poznámkách pod čarou), které jsou v práci použity, byly čerpány z materiálů PSSU. Materiály jsou archivovány ve Státním okresním archivu v Opavě v nezpracovaném stavu, z tohoto důvodu nemohou být citace a fotografie, které jsou do práce vloženy, opatřeny odkazy na konkrétní signaturu.

Sdružení slezských učitelů-pěvců bylo založeno v roce 1906, jakožto druhé nejstarší učitelské pěvecké těleso ve vlasti¹ po *Pěveckém sdružení moravských učitelů* (dále jen PSMU), které bylo založeno o dva roky dříve. Příмым podnětem ke vzniku PSSU byly koncerty PSMU ve Vítkově v roce 1905 a v Moravské Ostravě v roce 1906, které nadchly mladé slezské učitelstvo a přivedly je na myšlenku založit v neutěšeném prostředí sociálního a národnostního útlaku sdružení vlastní. Do čela sdružení byl postaven ředitel školy v Raduni, Rudolf Gudrich, význačný politický a kulturní buditel (zemský poslanec, vydavatel *Slezského věstníku*), jenž se svého úkolu ujal s opravdovostí, o níž svědčí stylizace letáku, jímž se hned v roce 1906 obrátil na učitelstvo:

Přátelé! Spýchou spočívá zrak náš na mistrovských výkonech Sdružení moravských učitelů pěvců, kteří vzácnou písní českou okouzlují srdce nespočetných řad posluchačů.

Za jakým cílem spějí snahy učitelů-pěvců? Zachránit onen skvost, jenž dřímá v duši národa našeho, očistit onen drahokam, který za našich dnů zkalen jest mnohými nečeskými přívěsky hudebními, onu perlu, pro kterou snažili se sestoupit na dno srdce českého Sušil, Erben, Kollár, Bartoš a celá řada jiných básníků – naši národní píseň.

Proč otálíme my – učitelé – na slezské roli? Či nezárí nám dosti úspěchy našich druhů moravských? Či studnice písní našich není dost hluboká, bychom z ní vážiti mohli píseň za písní? Lid náš slezský potřebuje duševní osvěžení nejvíce. A co dražšího lidu našemu nad výdech vlastního srdce, nad květ otcovské nivy – nad píseň? Ba, jest nejvyšší čas, bychom zarazili široká stavidla onomu nezdravému přítoku písní, které zaplavují již nejodlehlejší dědinky. Chvilé nás volá, abychom vrátili lidu svému, co jeho jest, bychom učili ho písním, jimiž dýchaly kdysi vlašné večery nad vonícími rolemi a něžnými dědinkami našimi,

---

¹ V Čechách došlo k prvnímu vystoupení *Pěveckého sdružení pražských učitelů* v roce 1910 a k vystoupení *Pěveckého sdružení jihočeských učitelů* v roce 1912.

keré odrážely se kdysi od dumných lesů slezských, jež zrodily se na rtech děvuch a doprovázely veselé zvonění srpů a kos. Nesmíme dovolit, aby ukolébavky, kterými sami unášeni jsme byli do říše šelestů andělských perutí, neslyšelo ucho dětí našich. A lid náš, když písni ho zavoláme, neoslyší nás, neboť není srdce tak kamenného, aby nevzplanula v něm láska a nadšení k písni, aby co nejužěji s ní nesplynulo!

Co lidu svému chceme podati, musí ovšem býti dokonalou krásou, jež původností dýše, čistotou vyniká a etikou. Vztyčiti chceme prapor slezské písně, v jehož stínu státi mají učitelé, vládnoucí fondem zpěvním. Kdo chceš získati si záluhy o lid svůj, vstup do řady učitelů pěvců.

Pozdravuji vás v naději, že slibné dílo v nejkratší době uskutečniti bude možno a znamenám se s přátelským pozdravem oddaný Rudolf Gudrich.

Na tuto výzvu se přihlásilo padesát učitelů, jejichž vedení se ujal ředitel školy v Pusté Polomi, František Černín.² Jejich počáteční situace nebyla nijak snadná – museli překonávat značné komunikační i finanční obtíže, bylo třeba sbor scelit a zpevnit pouto mezi členy doposud navzájem cizími. I přes všechny tyto překážky se sdružení představilo veřejnosti již v roce 1907 na svém prvním koncertu v Opavě, který se konal dne 12. května při příležitosti výročí úmrtí Bedřicha Smetany. První tříletá etapa sboru (1906–1909) skončila odchodem Rudolfa Gudricha i Františka Černína. V tomto krátkém období nesnadných začátků učitelského snažení na poli osvětové práce zpěvem bylo provedeno devět koncertů, z nichž šest bylo uspořádáno na venkově, čímž bylo jasně podtrženo lidovýchovné zaměření této činnosti na rozdíl od čistě uměleckých snah moravského vzoru.

V roce 1909 se změnilo vedení sboru, přičemž sbormistrem a později i předsedou se stal bývalý profesor na učitelském ústavu ve Slezské Ostravě, Rudolf Wünsch.³ Pro *PSSU*

---

² Narozen 4. listopadu 1859 ve Skřípově, zemřel 13. listopadu 1928 v Brně-Řečkovících. Ředitel školy v Pusté Polomi, diplomovaný učitel hudby pro učitelské ústavy a hudební skladatel. *Sdružení slezských učitelů pěvců* řídil od roku 1906 do roku 1909. Kromě činnosti dirigentské pracoval jako skladatel zejména v oboru církevní hudby. Znám jako skladatel *Včelařské hymny*. Vydal *Pohřební písně*, několik desítek preludií a předeher, v rukopise zůstala česká mše *Sv. Alois* a opera *Pán Lysé hory*.

³ Narozen 2. září 1880 v Zásnukách u Kolína, zemřel 18. července 1955 v Brně. Studoval na pražské konzervatoři a později na vídeňské akademii. Byl prvním učitelem a ředitelem slezskoostrovské hudební školy *Záboj*. Od roku 1906–1932 působil jako profesor hudby na učitelském ústavu ve Slezské Ostravě, kde vychval celou generaci učitelských zpěváků a hudebníků. Od roku 1932 působil v Brně, kde učil hudbě a zpěvu na učitelském ústavu a pedagogické akademii. V letech 1945–1955 působil jako lektor pověřený přednášením na filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Současně přednášel harmonii a intonaci na brněnské konzervatoři. Po mnoho let vedl hudební kurzy pro pracující v Brně. Záslužná je zejména

bylo období jeho vedení významné především z hlediska bohaté koncertní činnosti po celém Slezsku a růstu umělecké úrovně sboru. Rudolf Wunsch navíc upravil dvě řady slezských lidových písní, které připsal *PSSU* a které po řadu let tvořily závěrečnou část všech koncertů. Potíže ke konci 1. světové války však způsobily zánik sdružení v roce 1917.

V roce 1918 se Rudolf Wunsch neúspěšně pokusil o obnovení sdružení a následně ze sdružení definitivně odešel.

Druhý pokus o znovuoobnovení sdružení již úspěšný byl a tak dne 12. února 1925 vzniká *Pěvecké sdružení slezských učitelů*. Role sbormistra se ujímá František Chutný⁴, ředitel hudební školy *Matices opavské*. Jeho výrazné a kultivované muzikantství přivedlo sdružení na nebývalou uměleckou výši reprodukcí i programově. V repertoáru tehdy figurovala klasická česká sborová tvorba a vrcholná díla moderny, zvláště sbory Leoše Janáčka, Vítězslava Nováka, Josefa Suka, Emila Axmana a dalších. První koncert obnoveného třiceticeletého sdružení se konal již 12. června toho roku v Opavě. Svým výkonem dostalo sdružení obdivu posluchačů i kritiků, například kritika ze dne 6. března 1926 ve *Svobodné republice* reagující na koncert konaný 3. března v Opavě (program: Ladislav Vycpálek – *U moře*, Josef Schreiber – *Lidé spí, Vodičko*, Jaroslav Kříčka – *Náš národ*, Zdeněk Fibich – *Tichá noc*, Antonín Dvořák – *Milenka travička*, Pavel Křížkovský – *Vesna, Utonulá, Odvedeného prosba, Odpadlý od srdca, Rozchodná, Dar za lásku*): *Koncert Pěveckého sdružení slezských učitelů se skvěle vydařil. Překvapila vysoká úroveň uměleckého pojetí přednesu po stránce dynamické a tempové diferenciaci, hovící umělecko-ideovým intencím přednesených skladeb. Zásahu mají ovšem pěvci,*

---

jeho činnost sběratelská a upravovatelská. Vydal dvě řady slezských lidových písní pro mužský sbor, z nichž druhou řadu připsal *PSSU*. Z umělých sborů je nejznámější *Ostravská balada*.

⁴ Narodil se 15. srpna 1890 v Hudcově v Čechách, zemřel 1. března 1968 v Opavě. Od mládí projevoval hudební nadání. Studoval na pražské konzervatoři varhany (1905–1908) u A. Mikeše. Vykonal státní zkoušky z klavíru a ze zpěvu (1917–1918). Později rozšířil své vzdělání na lipské konzervatoři, kde studoval klavír u R. Teichmüllera a zpěv u F. Arlberga (1921) a v roce 1926 absolvoval Master school of Music v Římě, kde studoval zpěv u N. Valeriho a klavír u E. Consola (1926). Působil jako ředitel kůru v Solnici (1908–1912), řídil srbský sbor *Javor* ve Vukovaru, vedl jako kapelník divadlo v Novém Sadu (do roku 1914), ředitelem kůru ve Dvoře Králové (1915–1919). V roce 1924 se stal ředitelem matiční hudební školy v Opavě. V letech 1927–1928 učil zpěvu na operní škole v New Yorku. Od roku 1925 do roku 1930 byl sbormistrem *PSSU*. Současně řídil také pěvecký spolek *Křížkovský* (1938). V letech 1939–1945 byl ředitelem hudební školy v Prostějově, od roku 1931 do roku 1943 členem brněnské státní zkušební komise pro učitelství na hudebních školách. Po osvobození se vrátil do Opavy a působil jako ředitel až do roku 1955.

kteří přinesli jistě mnoho obětí, aby umožnili tak krásný výsledek, avšak největší zásluhu pan Chutný, jenž věnoval úžasné úsilí k docílení zpěvní disciplíny, jež jest nezpodmíněným požadavkem podobného tělesa. Osvědčil své nesporné schopnosti nejen po stránce technické, že snažil se z každé skladby vykořistiti a vyzdvihnouti i sebe menší detail ve vedení hlasů, v dynamice i v tempech, nýbrž i po stránce uměleckosti, neboť přes vypracování detailů dovedl zachytiti a podati poetickou ideu každé skladby.

Po krátkém „bezvládí“ nastupuje v roce 1931 nový dirigent v osobě štábního kapitána opavské vojenské hudby, Pavla Sigmunda. Pod jeho vedením nastalo oživení činnosti a bohatá koncertní činnost, která byla zaměřena také na západní oblasti Slezska, tehdy osídlené převážně německy mluvícím obyvatelstvem, což mělo vliv na uvádění některých německých sborů. V tomto období jsou pořádány také koncerty *PSSU* ve prospěch nezaměstnaných. Při příležitosti oslav 10. výročí obnovení činnosti *PSSU* bylo Rudolfu Wünschovi a Františku Chutnému uděleno čestné členství. V roce 1935 byl Pavel Sigmund služebně přeložen do Čáslavi.

Tehdejšímu předsedovi, Václavu Urbánkovi, se podařilo získat pro funkci sbormistra *PSSU* profesora Jana Šoupala.⁵ Jeho zcela muzikální a umělecké kvality se odrazily velmi příznivě na úrovni sdružení, které se stalo velmi významným, umělecky vysoce ceněným, regionálním tělesem, jenž koncert od koncertu rostlo. Repertoár byl obohacen o nové sbory, koncertovalo se na venkově i ve městech. Do tvůrčího roletu *PSSU* však vstupuje Mnichovská dohoda a okupace, kterou toto druhé období *PSSU* končí. Během tříletého

---

⁵ Narodil 21. října 1892 ve Vyškově, zemřel 25. listopadu 1964 v Ostravě. Byl profesorem hudby, laureátem státní ceny. Pocházel z pěvecké rodiny. Chrámový zpěv a prostředí vyškovského klasického gymnázia položily základy jeho hudebního vzdělání, k němuž se pojilo také mimořádné nadání a absolutní sluch. Do hudebního života vnikal všestranně jako student na gymnáziu i později na právnické fakultě Univerzity Karlovy. Rozhodující obrat nastal v roce 1917, kdy se stal po doplňující zkoušce učitelem. Tehdy se seznámil s profesorem F. Vachem a ještě téhož roku vstoupil do *PSMU*. V roce 1919 založil *Volné pěvecké sdružení* ve Vyškově, s nímž jako dirigent dosáhl mimořádných výsledků v celostátním měřítku. Studoval dále kompozici a dirigentství na brněnské konzervatoři, později přidal také housle, klavír a varhany. Od roku 1922 řídil pěvecký odbor spolku *Vlasta*. Přechodně působil na Slovensku, znovu na Vyškově a pak definitivně odchází na Slezskou Ostravu jako profesor hudby na učitelský ústav. Zde se ukázala jeho bezmezná píle a obětavost. Řídil tělesa studentská, dělnická a řadu pěveckých spolků na Ostravsku a Těšínsku. V roce 1932 vystoupil poprvé jako dirigent *PSMU* v Manrese (Španělsko). Od té doby působil jako místodirigent a od roku 1936 vedl *PSMU* sám. Od roku 1935 až do okupace v roce 1938 řídil *PSSU*. Upravil řadu lidových písní pro sbory mužské i smíšené. Vynikající úrovně dosahovala též jeho činnost novinářská a pedagogická.

období absolvovalo sdružení s Janem Šoupalem, jakožto sbormistrem, osmnáct koncertů a tři rozhlasové relace. Z posudků, které byly během těchto tří let uveřejněny v mnoha časopisech, se dočítáme shodného oceňování dosažené úrovně, například posudek ze dne 12. dubna 1938 v dobovém periodiku *Národní osvobození*: *Svým nejnovějším vystoupením dokázali slezští učitelé, že jejich uznáníhodná práce díky vedení prof. Jana Šoupala má vysoké umělecké ambice. PSSU řadí se beze sporu k našim nejlepším pěveckým tělesům a výrazovou technikou, vzácnou ukázněností a jasností přednesu, jakož i čistotou intonace blíží se slezští učitelé našemu nejlepšímu sboru, Moravským učitelům.*

Mezi oběma válkami mělo PSSU 119 pěveckých vystoupení, při nichž bylo hlavní zájezdovou oblastí Opavské Slezsko. Zajíždělo do všech větších míst a to často se značnými potížemi. Také hospodářská situace sboru byla nevalná. Téměř každoročně se valná hromada usnášela na odpisu cestovného, které pro nedostatek finančních prostředků nemohlo být pěvcům vypláceno. Nic z toho se však neodrazilo na nadšení a oddanosti hudbě a osvětové práci členstva ani na umělecké úrovni sdružení.

Ve své osvětové pěvecké činnosti mohlo slezské učitelstvo pokračovat až po osvobození v roce 1945, kdy se většina rozprchlých členů vrátila na svá bývalá působiště. Protože se právě Opavskem převalila v plné síle vlna osvobozovacích bojů, čekal na učitelstvo velmi obtížný úkol – ve školách i mimo ně. Navzdory těmto nepříznivým podmínkám se podařilo sdružení opět obnovit. V říjnu roku 1945 přišel do Opavy ve funkci školního inspektora Čeněk Gardelka.⁶ Ten se po rozhovorech s několika členy předválečného sdružení se rozhodl, že učiní pokus o obnovu násilně přerušeno souboru. Jeho výzva rozeslaného oběžníku se setkala s ohlasem nad očekávání příznivým. Ve stanovené lhůtě se přihlásilo 55 učitelů a již 22. listopadu 1945 se uskutečnila první zkouška. Čeněk Gardelka se

---

⁶ Narozen 31. srpna 1889 v Martinově u Svinova. Byl okresním školním inspektorem. Řídil sbor jako dirigent a umělecký vedoucí od roku 1945 do roku 1952. Absolvoval s PSSU 51 samostatných koncertů vedle celé řady příležitostných vystoupení slavnostních a smutečních. První hudební vzdělání získal jako fundatista pod J. Nešvarou v Olomouci. V učitelském ústavu ve Slezské Ostravě byl žákem prof. Rudolfa Wünsche – jednoho z dřívějších dirigentů PSSU. V letech 1909–1941 působil jako učitel na Frýdecku, kde založil a řídil *Skalický smíšený sbor*, s nímž absolvoval v letech 1914–1941 270 koncertů. Když se vrátil po nucené penzi v roce 1945 jako okresní školní inspektor do aktivní služby, byl přidělen do Opavy, kde se ujal obnovené a řízení PSSU. Upravil šest řad slezských lidových písní pro smíšený sbor a několik slezských lidových písní pro mužský sbor. Pracoval také jako hudební kritik, komentátor a sběratel.

stal dirigentem sdružení. Předsedou byl zvolen Václav Urbánek, jenž tuto funkci vykonával již před válkou, po roce jej však nahradil Alois Herman. Cílem sdružení zůstala i v tomto období primárně kulturní osvětová činnost slezského venkova, který sborový zpěv slyšel pouze výjimečně, a jenž pro něj měl být posilou a vzpruhou v budovatelském úsilí. Proto také složení repertoáru zůstalo téměř beze změn. Největší počet skladeb tvořily sbory českých klasiků – téměř všechny mužské sbory P. Křížkovského a B. Smetany, ukázky z A. Dvořáka, L. Janáčka, J. B. Foerster, J. Křičky aj. Podstatnou složku repertoáru představovaly lidové písně české, slovenské i písně slovanských národů v úpravách L. Kuby, F. Píchy, J. Jindřicha, F. Vacha, V. B. Aima, O. Halmy, hlavně ovšem lidové písně slezské v úpravě R. Wünsche. Postupně začaly do repertoáru pronikat také sbory s náplní budovatelskou – F. Šauer, R. Kubín, M. Balcar, J. Křička aj.

3 ČINNOST PSSU V 50. LETECH 20. STOLETÍ

3.1 ROK 1950

Z dochovaných dobových materiálů je patrné, že rok 1950 znamenal pro PSSU stále výraznější podřízenost tehdy již pevně vládnoucímu společensko-politickému systému. Projevovalo se to nejen ve skladbě repertoáru, jehož pevnou součástí se staly písně podporující stávající ideologii – takzvané písně „budovatelské“, ale také v podobě složení výboru, jenž musel být schvalován Okresním akčním výborem Národní fronty, či charakteru akcí (ne vždy se jednalo o akce čistě hudební – dobový tisk referuje například o účasti členů PSSU na lesní brigádě). Stejně jako všechny spolky, korporace a školy provádějící kulturní činnost, bylo PSSU podřízeno Lidové akademii v Opavě. Té byl předkládán kulturní plán činnosti pro nadcházející rok.

Nábor členů a jejich plné zapojení do činnosti sdružení probíhalo podle pravidel organizačního řádu PSSU.⁷ Na počátku roku byl celkový počet členů 48. V průběhu roku

---

⁷ *Organizační řád PSSU: 1. PSSU sdružuje zpěváky, kteří mají lásku ke zpěvu a chtějí svým zpěvem sloužit nezištně lidu a kultuře. Členství v PSSU je dobrovolné. Členství předchází čekatelská doba, která je zpravidla tříměsíční. Po této zkušební době je čekatel navržen dirigentem a výborem za řádného člena. Členství se vyhláší před celým sborem. Zpravidla se čekatel stává členem po zkoušce, v níž zazpívá svůj hlas jednoho sboru umělého a jedné lidové písně kmenového repertoáru podle vlastního výběru. Neobstojí-li čekatel při této zkoušce, prodlužuje se jeho čekatelská doba o další tři měsíce. 2. Člen i čekatel má povinnost navštěvovat řádně a včas všechny podniky PSSU, tj. zkoušky, vystoupení, členské schůze a prázdninová soustředění. Každá neúčast musí být řádně omluvena před celým kolektivem hned v následujícím podniku PSSU. Člen i čekatel je povinen studovat doma sbory podle pokynů dirigenta a zdokonalovat své pěvecké vzdělání. Nový člen má zvládnout kmenový repertoár do lhůty jednoho roku. 3. Člen i čekatel má právo být volen do orgánů PSSU, navštěvovat jiné podniky PSSU, kritizovat a usměrňovat práci sboru a nosit odznak PSSU. PSSU zapůjčí členům a čekatelům notový materiál, zaručuje jim honorování cestovních výloh, případně občerstvení na veřejných vystoupeních. Nadaným a obětavým členům poskytuje PSSU možnost doškolování a dalšího vzdělávání a to zpravidla bezplatně na účet sboru. 4. Nejvyšším a zodpovědným orgánem PSSU je členská schůze. Každoročně si členská schůze PSSU volí výbor, který je výkonným orgánem členské schůze. O počtu členů výboru a jeho pravomoci rozhoduje členská schůze. Dirigent je členem výboru. Dirigent si vybírá ze sboru vedoucí hlasů a vedoucí hlasového výcviku, kteří vedou nácvik po hlasech podle jeho pokynů. Členská schůze volí jako nezávislý orgán revizní komisy, která kontroluje a předkládá o tom členství zejména jednou za rok zprávu. 5. Čekatelství a později členství je podmíněno podáním přihlášky, převzetím organizačního řádu PSSU a slibem, že tento řád*

5 členů vystoupilo a 7 přistoupilo. Na konci roku mělo sdružení celkem 50 členů, z toho 12 členů v I. tenoru, 13 členů ve II. tenoru, 15 členů v I. basu a 10 členů ve II. basu.

Předsedou *PSSU* byl v roce 1950 Alois Herman, ředitel 2. střední školy v Opavě. Jako jednatel působil Jan Palyza, ředitel 4. střední školy v Opavě-Kateřinkách. Funkci sbormistra zastával Čeněk Gardelka, okresní školní inspektor ve Frýdku.

Zkoušky *PSSU* se konaly dvakrát za měsíc, v budově I. národní školy v Opavě. Dohromady jich proběhlo 21. Průměrná účast na zkouškách činila 36,2 členů, tzn. 72,4%.

V tomto roce proběhlo celkem 12 vystoupení, přičemž 6 z nich byly samostatné koncerty konané v Opavě – koncert při příležitosti 71. výročí narozenin J. V. Stalina – a blízkém okolí – v Komárově a Raduni vystoupení v rámci oslav Velké říjnové revoluce, v Mokřých Lazcích při oslavách 28. října, v Hradci při příležitosti výstavy Pavla Křížkovského a ve Velkých Hořticích ku příležitosti oslav Dne vítězství. Takto o tom referoval dobový tisk:

Zpráva v dobovém tisku o vystoupení *PSSU* v rámci oslav Velké říjnové revoluce.

bude plněn. Člen ani čekatel nemůže být zproštěn svých povinností. Jen ve zcela výjimečných případech může členská schůze udělit členu dovolenou a to nejvýše na dobu jednoho roku. Zánik členství nastává po písemném odhlášení nebo po vyloučení členskou schůzí. Odcházející člen nebo čekatel je povinen vrátit notový materiál, odznak, případně další majetek sboru.

⁸ Materiály *PSSU*.

Úspěch ruských písní ...

Také Velké Hoštice na Hlučínsku uspořádaly v neděli večer oslavy Dne vítězství. Při těchto oslavách vystoupilo v rámci soutěže aktivity souborů Pěvecké sdružení slezských učitelů z Opavy. Oslavy byly zahájeny Písní práce, načež po slavnostním proslovu následovaly sbory předních našich i ruských skladatelů. Sbory byly nadšeně přijaty, největšího úspěchu však dosáhly prosté sbory na slova lidové poesie »Ukrajinská«, atamanská píseň »Červený pás« a ruská píseň »Večerní zvon«. Koncert nastudoval a řídil Gardelka. .er.

Pěvecký koncert slezských učitelů

ev - Při příležitosti letošních vzpomínek na 71. výročí narození generalissima J. V. Stalina uspořádala osvětová rada a odborová skupina v Opavě-Kateřinkách slavnostní koncert PSSU za řízení C. Gardelky. Program tvořily lidové písně a sbory starších i novějších skladatelů (Křížkovský, Foerster, Kubín) rázu slavnostního, vlasteneckého a socialistického, tlumocivšího melodickou krásou lásku k rodné zemi a budovatelské práci našeho lidu. Pěvecké sdružení slezských učitelů obnovilo brzy po květnové revoluci dřívější činnost a pod vedením svého sbormistra C. Gardelky obětavě a nadšeně sjíždějí se ke zkouškám do Opavy z celého Slezska. Pořádáním pěveckých večerů, kulturních brigád a vložek plní své národní, kulturní i politické výchovné poslání ve slezské oblasti, kde ještě před časem český zpěv byl vzácností. PSSU nás znovu přesvědčilo, že vykonalo znaitelný pokrok na své vývojové dráze a že disponuje schopným, hlavně nadaným a početným materiálem. Je pružné a poddajné v tempech a pečlivě vokalisuje. Slezští pěvci měli krásný a povzbuzující úspěch před vděčným obecenstvem. Slavnost večera zvýšil úvodní proslov J. Lichovného a nadšené zapění sovětské a naší státní hymny.

Zpráva v dobovém tisku o vystoupení PSSU ke Dni vítězství ve Velkých Hošticích.

Zpráva v dobovém tisku o vystoupení PSSU v Opavě-Kateřinkách při příležitosti 71. výročí narození J. V. Stalina.

Další dvě vystoupení se konala v továrnách – Minerva, Žimrovické papírny – a 4 vystoupení byla uspořádána k výjimečným příležitostem – odhalení desky Jana Amose Komenského ve Fulneku, konference venkovských učitelů v Opavě, pohřeb ředitele základní školy J. Tesaře, jubilejní vzpomínka 90. výročí narození bývalého ředitele Theodora Praska. Průměrná účast na koncertech činila 34,1 členů, tj. 68,2%. Průměrná účast na příležitostných vystoupeních činila 37 členů, tj. 74%.

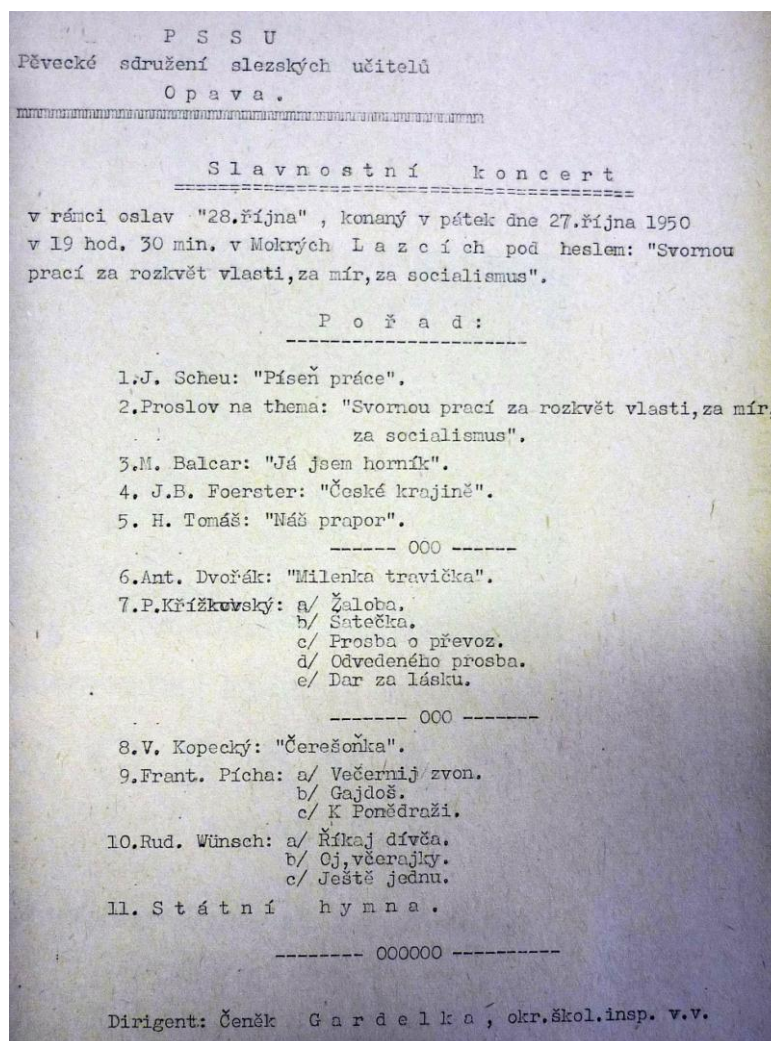
Repertoár obsahoval slezské lidové písně v úpravách pro sbor, tradiční sborovou literaturu (například sbory Bedřicha Smetany, Pavla Křížkovského, Josefa Bohuslava Foerstra či Leoše Janáčka), a nedílnou součást tvořily také písně „budovatelské“ (*Náš prapor*, *Píseň práce*, *Já jsem horník* aj.). Mnozí skladatelé psali sbory přímo pro PSSU. Například Dagmar Černínová – vnučka prvního dirigenta PSSU, Františka Černína, věnovala PSSU

⁹ Materiály PSSU.

¹⁰ Materiály PSSU.

zhudebněnou báseň Petra Bezruče *Vojanská košulka* (s úpravou pro mužský sbor jí pomáhal hudební skladatel Miloš Čeleda).

Program koncertů se skládal nejčastěji ze tří částí, přičemž první část byla věnována přednesu písní „budovatelských“ spolu s projevem na dané téma dle charakteru pořádané akce, druhá část patřila tradičním národním sborům a ve třetí části zazněly sborové úpravy slezských lidových písní.

11

Program koncertu PSSU v rámci oslav 28. října v Mokrých Lazcích.

PSSU se také zapojilo do soutěže aktivity souborů¹², v jejíž druhé etapě se umístilo na třetím místě (o případném umístění v ostatních etapách se nedochoval žádný záznam).

¹¹ Materiály PSSU.

---

¹² Jednalo se o soutěž, která byla vyhlášena Ústředím lidové tvořivosti z podnětu ministerstva informací a osvěty dne 25. února 1950. Soutěž měla rozhodujícím způsobem přispět k rozvoji činnosti kulturních souborů na plnění úkolů osvětové státní péče. Posláním soutěže bylo na základě historických usnesení IX. sjezdu Komunistické strany Československa zaměřit činnost všech souborů lidové tvořivosti k všestranné podpoře úsilí pracujících mas v plnění úkolů pětiletky; popularizovat všemi prostředky socialistické budování vlasti, uvědoměly vztah k práci a společnému vlastnictví; ukazovat vůdčí úlohu SSSR v boji za trvalý mír; objevovat významné kulturní hodnoty lidového umění a národních klasiků; snažit se sdělit v nejvyšší dosažitelné umělecké úrovni, v divadelní hře, v agitce, písni, recitované básni, hudebním a tanečním projevu nejpokrokovější socialistický obsah a zachovat lidu blízké a srozumitelné formy; přimknout se ve své kulturní činnosti aktivně k pracujícím v závodech a na vesnicích. Soutěž probíhala v pěti etapách. První etapa byla zasvěcena oslavám 1. máje. Všechny soutěžící soubory měly za úkol uspořádat v předvečer oslav, tedy 28. či 29. dubna, vystoupení ve znamení hesel pracujícího lidu. Druhá etapa probíhala při příležitosti sjezdu Československého svazu mládeže (dále jen ČSM) od začátku května ve dnech 5. výročí květnové revoluce po celý květen do dnů sjezdu ČSM na začátku června. Třetí etapa, která trvala do 21. srpna, byla věnována propagaci společné práce o žních, pak společných osevů a zakládání Jednotných zemědělských družstev (dále jen JZD). Soutěžícím byly jako nejvhodnější doporučovány hry, recitace a písně o JZD nebo o socialistickém soutěžení. Každé vystoupení v této etapě muselo být zahájeno projevem k uvedenému tématu a zakončeno vhodnou diskuzí. Od této etapy se také začalo hodnotit pracovní úsilí jednotlivých členů, bylo tedy nutné zaslat potvrzení o počtu hodin, které celý soubor odpracoval na žňových brigádách. Čtvrtá etapa byla věnována propagaci hornictví ke Dni horníků 9. a 10. září. Nejlepší soubory prvních etap vystoupily v jednotlivých místech uhelných revírů. Pátá etapa probíhala v rámci oslav Dnů československo-sovětského přátelství v měsících říjnu, listopadu a prosinci ve znamení hesel k těmto dnům.

3.2 ROK 1951

V důsledku stále silnější moci vládnoucí komunistické diktatury, docházelo k mnohým reorganizacím i na poli kulturním. Nejvýraznější změnou, která se přímo dotkla také *PSSU*, byla likvidace pěveckých žup a zánik Pěvecké obce československé, jejichž činnost měla splynout s Ústředním lidové tvořivosti. Povinností všech kulturních sdružení bylo připojit se¹³ k některé z masových organizací (například JZD, ROH ad.), která měla nově spravovat a řídit jejich činnost. Toto připojení bylo podmiňující pro další existenci sdružení. *PSSU* si zvolilo organizaci Revoluční odborové hnutí – Zaměstnanecká rada škol mateřských i I. a II. stupně v Opavě (dále jen ROH–SZŠO). Novým názvem se tedy stalo *PSSU při ROH–SZŠO v Opavě*. Organizace rovněž převzala veškerý majetek *PSSU* – jednalo se o částku Kčs 5124,- v hotovosti; nemovitě jmění, kromě notového materiálu, který byl shledán bezcenným, *PSSU* nevlastnilo.

Složení výboru schválené Okresním akčním výborem Národní fronty, zůstalo beze změn: předseda Alois Herman, jednatel Jan Palyza, sbormistr Čeněk Gardelka.

PSSU tvořilo celkem 52 členů, z toho 15 členů v I. tenoru, 14 členů ve II. tenoru, 16 členů v I. basu a 12 členů ve II. basu.

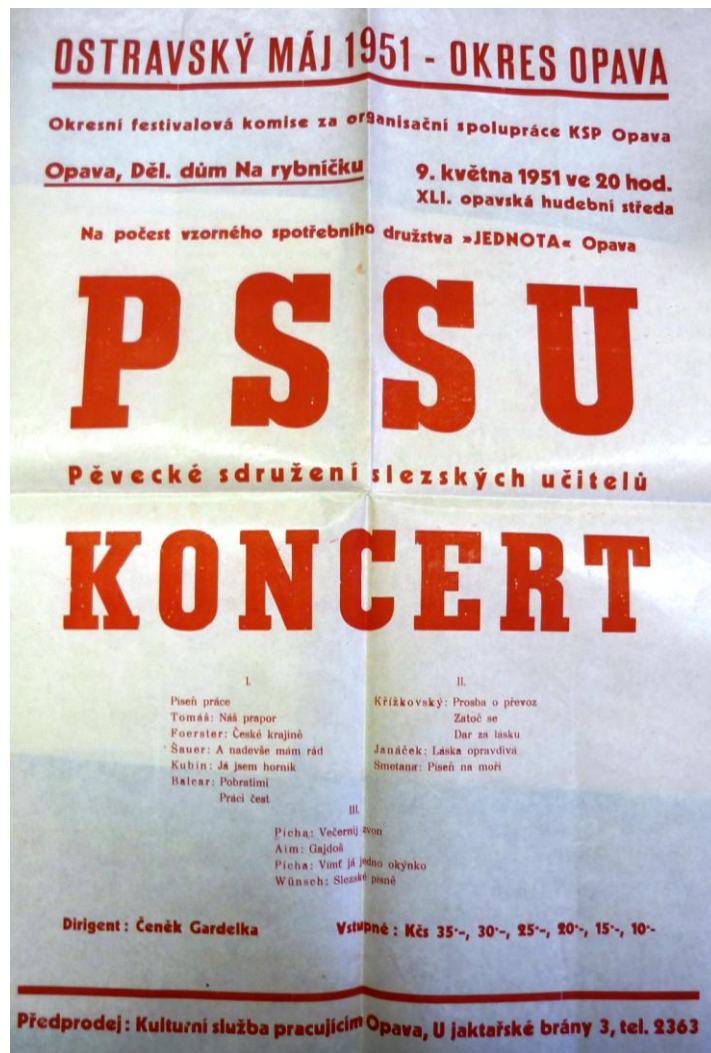
Zkoušky se i nadále konaly dvakrát v měsíci v budově I. národní školy v Opavě. Celkem jich bylo uskutečněno 18. Materiály o průměrné účasti na zkouškách chybí.

Uspořádáno bylo 10 vystoupení. Jednalo se o samostatné koncerty – ve Štítině, Oticích – či koncerty pořádané k příležitostem poplatným režimu. Šlo například o květnové oslavy Dne vítězství – ve společenském domě Na Rybníčku v Opavě pod patronátem spotřebního družstva Jednota, při zahájení Ostravského máje 1951 (dále jen OM 1951) a ve Velkých Heralticích taktéž v rámci OM 1951. Dále koncert v Divadle Zdeňka Nejedlého

---

¹³ Směrnice pro zapojování pěveckých spolků na masové organizace a Osvětové besedy: jednotlivým spolkům bylo doporučeno, aby se na svých členských schůzích vyslovily pro nejvýhodnější formu svého zapojení s hlavním zřetelem, aby svým kulturním posláním sloužily nejširším vrstvám pracujícího lidu; župám bylo doporučeno, aby ve všech směrech podporovaly hladké zapojení svých spolků do uvedených organizací, aby navázaly spolupráci s krajskými subkomisemi Lidové tvořivosti, aby souběžně se zapojením spolků připravovaly likvidaci župního zřízení; předsednictvu Pěvecké obce československé (dále jen POČ) bylo uloženo navázání nejvyšší spolupráce s Ústředím lidové tvořivosti, aby župy podporovaly v jejich likvidaci, aby dále připravilo podrobný plán pro likvidaci POČ; činnost pěveckých spolků až do úplné likvidace POČ měla být všemi veřejnými orgány podporována.

v Opavě ku příležitosti oslav osvobození města Opavy Rudou armádou. Časté bylo též provádění koncertů ve dnech československo-sovětského přátelství – toho roku v Nových Sedlicích a ve Lhotce.

14

Plakát k vystoupení PSSU na plesu v Opavě v rámci Ostravského máje 1951.

Repertoár koncertů tvořily mužské sbory budovatelské (Hubert Tomáš – *Náš prapor*, Jan Scheu – *Píseň práce*, Rudolf Kubín – *Já jsem horník* Milan Balcar – *Družba* aj.), národní sbory českých hudebních skladatelů (Josef Bohuslav Foerster – *Velké širé rodné lány*, Pavel Křížkovský – *Věrný do smrti*, Leoš Janáček – *Láska opravdivá* aj.) a lidové písně ze Slezska (Rudolf Wunsch – *Když jsem plela len*, František Pícha – *Vímt' já jedno okýnko* aj).

¹⁴ Materiály PSSU

3.3 ROK 1952

Ve funkci sbormistra působil stále Čeněk Gardelka. 3. prosince však na svou funkci rezignoval z důvodů vysokého věku a obtíží, které mu působilo dojíždění z Frýdku do Opavy. Ostatní funkce zůstaly nadále zastoupeny Aloisem Hermanem jakožto ředitelem *PSSU* a Janem Palyzou na místě jednatele.

Celkově mělo *PSSU* toho roku 52 členů. Rozdělení do hlasů vypadalo takto: 11 členů v I. tenoru, 14 členů ve II. tenoru, 15 členů v I. basu a 12 členů ve II. basu.

Proběhlo 25 zkoušek. Místem jejich konání byla i nadále I. národní škola v Opavě. Taktéž jejich frekvence – dvakrát do měsíce – se nezměnila.

Toho roku se poprvé konalo povinné prázdninové soustředění, na němž se po dobu jednoho týdne v měsíci srpnu nacvičoval repertoár. Jelikož díky tomuto intenzivnímu zkoušení velmi vzrostla reprodukční úroveň sboru, bylo soustředění stanoveno za pravidelnou každoroční povinnou akci.

Bylo uspořádáno 9 vystoupení. Jejich charakter se v porovnání s předchozími dvěma roky, z hlediska politického pozadí, složení repertoáru či zaměření na Opavu a nejbližší okolí, příliš nezměnil. Koncert byl uspořádán například v Hrabyni a to u příležitosti oslav osvobození Hrabyně. K oslavám Dnů československo-sovětského přátelství proběhl koncert v Nových Sedlicích či v Národním domě v Hradci. Realizováno bylo také koncertní vystoupení k výstavbě přehrady v Kružberku.

Repertoár koncertů tvořily sbory budovatelské a národní sbory předních českých hudebních skladatelů – Josefa Bohuslava Foerstra, Pavla Křížkovského, Bedřicha Smetany, Františka Šauera, Jaroslava Křičky, Rudolfa Wünsche aj.

V souvislosti s chystaným *Světovým kongresem obránců míru*,¹⁵ zaslalo Ústředí lidové tvořivosti sborník *Mírové holubičky*¹⁶ obsahující nové lidové písně z Moravy, Valašska, Lašska a Slovácka.

---

¹⁵ Jeho cílem bylo mobilizovat všechny mírumilovné lidi na celém světě k tomu, aby ještě zintenzivnili svůj boj za mír, aby přesvědčováním a osobní agitací rozmnožili řady obránců míru.

¹⁶ Tyto písně sloužily, jakožto „poslové míru“, k burcování všech lidí, které měly těšit i posilovat v boji za mír. Měly být zařazovány při zahajování schůzí, slavnostních divadelních představení, o přestávkách divadelních představení, o pracovních přestávkách v závodech, při desetiminutovkách, v závodním i místním rozhlase a samozřejmě jako čísla vystoupení. Byly považovány za písně silné ve své prostotě, tudíž bylo možno zpívat je bez doprovodu, sólově či dvojhlasně. Mohly být použity jako vyvrcholení projevu při slavnostních

---

příležitostech, doprovázeny básní, použity jako rámeček různých slavnostních aktů atd. Význam a účinek se doporučovalo podtrhnout výzdobou. V programu měly být písně zařazovány do většího ideového celku, v němž na úvod zaznělo několik slov k světovému boji za mír, o přípravě vídeňského kongresu a mírových kongresů jednotlivých zemí. Doporučovalo se vybrat bojovnou, silnou báseň či sovětskou novou píseň a zakončit vystoupení tancem, který by svou radostností a optimismem jasně mluvil k divákovi o rozvoji lidového umění v míru.

V dopise ÚLT konkrétně pro PSSU adresovalo tato slova: *Umění je jedním z nejmocnějších masově-agitačních prostředků. V lidové písni se lidé sblíží, slova písně nejúčinněji mluví přímo na srdce lidí. I vy v souboru jste předními bojovníky, kteří písní a tancem uvědomují naše lidi o nezbytnosti míru, o nutnosti udržet jej aktivní prací a zabránit těm, kdož připravují válku, aby škodili. Máme již řady nových, krásných písní, zpívajících o mírové holubičce, o tom, že vojny není třeba, o pokojné práci v míru. Staňte se předními bojovníky za mír též tím, že budete na každém svém vystoupení zpívat tyto nové písně a v souvislosti s nimi uvědomovat diváky o mírovém kongresu a jeho důležitosti, a tím pomáhat k jeho úspěšnému průběhu. Řekněte to všem ve svém okolí a řekněte jim to řečí písně, řečí, která je vlastní vaší umělecké práci.*

3.4 ROK 1953

Tento rok byl pro *PSSU* obdobím, v němž se projeví důsledky změny v osobě dirigentově. Dosažené výsledky neplnily očekávání a zájem pěvců ochaboval (průměrná účast na zkouškách činila 29, na vystoupeních 33 členů). Odstoupivšího sbormistra Čeňka Gardelku dočasně zastupoval Jan Smička. Teprve v první zkoušce po prázdninách, 16. září, byl novým sbormistrem zvolen Lumír Telinger.¹⁷ Ve funkci předsedy zůstal i nadále Alois Herman, stejně tak jednatel Jan Palyza.

Soubor navštěvovalo 46 členů, z toho 12 členů bylo přiřazeno do I. tenoru, 12 členů do II. tenoru, 11 členů do I. basu a 11 členů do II. basu.

V budově I. národní školy v Opavě proběhlo ve dvoutýdenních intervalech celkem 22 zkoušek.

Realizováno bylo 5 vystoupení v Opavě – například koncert v rámci Mezinárodního dne dětí pod heslem „Za mír a štěstí dětí.“ či koncert na učitelském aktivu v Kulturním domě – a nejbližším okolí – koncert v Mokřých Lazcích ku příležitosti květnových oslav státního svátku republiky Československé.

Repertoár jednotlivých vystoupení se skládal z písní budovatelských (Jaroslav Křička – *Na stráži míru*, Milan Balcar – *Práci čest* ad.), národní (Josef Bohuslav Foerster – *Skřivánkovi*, Pavel Křížkovský – *Dar za lásku* ad.) a z písní slezských lidových (Rudolf Wünsch – *To ti povědam*, *Dyž sem šel od muzičky* ad.). Součástí programu koncertů bývala také Československá státní hymna spolu s hymnou SSSR.

---

¹⁷ Narozen 6. srpna 1921 v Ostravě. Studoval na Vyšší hudební pedagogické škole v Ostravě. Byl učitelem na 1. střední škole v Opavě. Působil jako sbormistr pěvecko-dramatického spolku *Lumír* v Ostravě. Poté jako instrumentalista a sbormistr pěveckého spolku *Vlastimil* v Opavě-Kateřinkách.

3.5 ROK 1954

PSSU vstupovalo do nového roku v čele s novým sbormistrem Lumírem Telingerem, jehož energie a zápal pro sdružení se pozitivně odrazila v umělecké úrovni, v počtu vystoupení, ale i v počtu členů. K novému roku se své funkce jednatele vzdal Jan Palyza, jehož záhy nahradil Karel Stuchlík, a též ředitel Alois Herman byl nahrazen Vladimírem Mařádkem. Lze tedy konstatovat, že došlo k celkovému omlazení výboru, které mělo pozitivní dopad na další činnost *PSSU*.

Počátkem roku byl stav členstva nízký. Bylo zapsáno 42 členů. Z toho 11 členů v I. tenoru, 10 členů ve II. tenoru, 11 členů v I. basu a 10 členů ve II. basu. Z této situace plynuly nutně obavy z větších vystoupení. Proto *PSSU* po celý rok věnovalo značnou pozornost a úsilí náboru nových členů. Výsledky tohoto úsilí byly viditelné již na konci roku, kdy činil celkový počet členů 58, přičemž 15 členů bylo v I. tenoru, 15 členů ve II. tenoru, 11 členů v I. basu a 17 členů ve II. basu.

Počet zkoušek – celkem 32 – byl výrazně vyšší, než v předchozích letech. Také docházka se zlepšila na 76%. Čtyřhodinové zkoušky se i nadále konaly čtrnáctidenně, avšak průběhu měsíce května se změnilo místo zkušebny z dosavadní I. národní školy na lépe vyhovující místnost Učitelského domu v bývalém Matičním domě.

Stejně jako v minulém roce, absolvovalo *PSSU* prázdninové pěvecké soustředění. Uskutečnilo se v době od 15. do 24. srpna v Lublicích-Kružberku díky finanční podpoře Krajského národního výboru. Během tohoto soustředění proběhlo celkem 7 čtyřhodinových zkoušek, během nichž bylo nastudováno 8 nových sborů (4 umělé a 4 lidové písně). Novinkou ve způsobu zkoušení byly dělené zkoušky, které řídili vedoucí každého hlasu. Realizovány byly 3 celovečerní koncerty. První z těchto koncertů se konal v rekreačním středisku ROH v Kružberku, zotavovně Proletář. Repertoár koncertu určeného pro rekreanty byl složen z písní lidových a národních sborů, budovatelské sbory na programu nebyly. Druhý koncert v rámci soustředění se uskutečnil v místnosti závodního klubu pro pracující na kružberské přehradě. Repertoár byl totožný jako u prvního koncertu. Rovněž třetí koncert byl určen rekreantům zotavovny Proletář, kvůli nepříznivému počasí však byla malá účast. Součástí soustředění byly také přednášky na různá témata – například Učitel a socialistická kultura.

Rok 1954 byl v hudební sféře rokem několika významných jubileí. Toho roku uplynulo 130 od narození a zároveň 70 let od úmrtí Bedřicha Smetany, 50 let od smrti

Antonína Dvořáka a 100 let od narození Leoše Janáčka. Proto byl tento rok označen jako Rok české hudby. Tato skutečnost se promítla i do skladby repertoáru PSSU. Bylo nacvičeno několik sborů jubilejních skladatelů, ale i sbory jiných autorů. Konkrétně se jednalo o tyto sbory: Bedřich Smetana – *Slavnostní sbor, Věno*, Antonín Dvořák – *Milenka travička*, Leoš Janáček – *Láska opravdivá, Klekanica*, Josef Bohuslav Foerster – *Píseň lidu, Velké širé rodné lány*, Vítězslav Novák – *Kyjov*, Josef Suk – *Varáždinský bán*, Pavel Křížkovský – *Odvedeného prosba, Rozchodná, Odpadlý od srdce*, Emil Axman – *Ondráš*, Josef Nešvera – *Moravě*. Z lidových písní byly nově nacvičeny: Jan Šoupal – *Aničko, dzevečko*, Čeněk Gardelka – *Když jsem šel*, Josef Polana – *Aj, ta moje milá*. Pozornost byla věnována také nácvičku sborů soudobé tvorby: František Šauer – *A nade vše mám rád*, Jaroslav Kříčka – *Na stráži míru*. K dalším, již dříve nacvičeným, dílům, které mělo PSSU toho roku na repertoáru, patří: Bedřich Smetana – *Píseň na moři*, Antonín Dvořák – *Zavedený ovčák*, Leoš Janáček – *Ach, vojna vojna*, Josef Bohuslav Foerster – *Skřivánkovi, České krajině*, Jaroslav Kříčka – *Babiččin maršovský valčík, Loučení*, Jindřich Jindřich – *Já nemám v tom klenčí*, Karel Kopecký – *Červený pás*, Čeněk Gardelka – *Ten polenský mostek*, Jan Šoupal – *Čížmičky moje, Jablenko*, Oldřich Halma – *Chodila Maryška, Verbuňk*, Oldřich Hilmera – *Neťukej*, Rudolf Wunsch – *Oj, včeračky, Řikaj dívča, Od bučka, Aj, v Opavě, To ti povědám, Když jsem já šel od muzičky* ad.

O značném úsilí o vzrůst umělecké úrovně a rozšíření výchovného působení vypovídá i vysoký počet absolvovaných vystoupení – celkem 20 vystoupení, z toho 13 celovečerních koncertů. Šesti koncerty – ve Štáblovicích, v Raduni, v Háji, ve Velkých Heralticích, v Žimrovicích a v Opavě – se PSSU za účasti *Slezského kvarteta* zapojilo k předvolební agitaci. Dvě vystoupení (v březnu a červnu) se konala v Hradci na Učitelských dnech. V Hradci PSSU účinkovalo také v rámci Hradeckého léta. Další dva koncerty v Kulturním domě Opava a Kulturním domě Vítkov byly určeny pro Sdružení rodičů a přátel školy. Další koncerty byly realizovány ve Fulneku při příležitosti otevření památníku J. A. Komenského, v Neplachovicích (tento koncert řídil kvůli nemoci Lumíra Telingera jeho zástupce, Rudolf Kostřiba) či v Opavě v rámci Roku české hudby, brancům či při otevření závodního klubu ROH. K výčtu vystoupení je nutno připočítat také tři koncerty, které proběhly během prázdninového soustředění v Lublicích-Kružberku, jejichž podrobnější popis byl již zmíněn výše. Programy všech těchto koncertů (i předvolebních

agitací!) byl sestaven z tradičních národních sborů a sborových úprav lidových písní, sbory budovatelské v nich nefigurují.

Významnou akcí, které se PSSU rovněž zúčastnilo, byla Přehlídka moravských pěveckých těles ROH Svazu zaměstnanců školství a osvěty¹⁸ v hale Tatra v Ostravě. PSSU zde vystoupilo s tímto programem: František Šauer – *A nade vše mám rád*, Pavel Křížkovský – *Odvedeného prosba*, Josef Bohuslav Foerster – *Velké širé rodné lány*, Emil Axman – *Ondráš* a Rudolf Wünsch – *To ti povědam*. Členové poroty měli k vystoupení různé připomínky, například F. Kubenka: *Některé vaše hlasy jsou poněkud syrové, drsné. Bylo by je třeba školit. Sbor by tím velmi získal na své kvalitě a uhlazenosti v pěveckých projevech.*¹⁹ F. Cimmer: *Líbila se mi u vás dobrá výslovnost. Bylo vám pěkně rozumět. Odstraňte však ze svého přednesu tísnivou atmosféru. Zpívejte více srdcem, spojte obsah s citem! V pianissimech zněl váš sbor vyrovnaně. Ve fortech je opatrnosti, aby jednotlivé hlasy nevynikly, zejména v I. tenorech.*²⁰ P. M. Hradil: *V dirigentovi L. Telingerovi máte dobře citícího vůdce, který ví, co chce. Menší chybičky se objevily v intonaci u sborů Velké širé rodné lány (II. tenor) a v Křížkovského Odvedeného prosba (I. bas). Tento sbor se mi zdál až příliš dramatický. Ne sentimentalitu, ale více vroucnosti! Axmanův sbor Ondráš je velmi náročný. Potřebuje ještě hlubšího prožití. Časem váš sbor jistě ještě více sroste s touto obtížnou skladnou.*²¹ Tato přehlídka byla reflektována také v dobovém tisku.

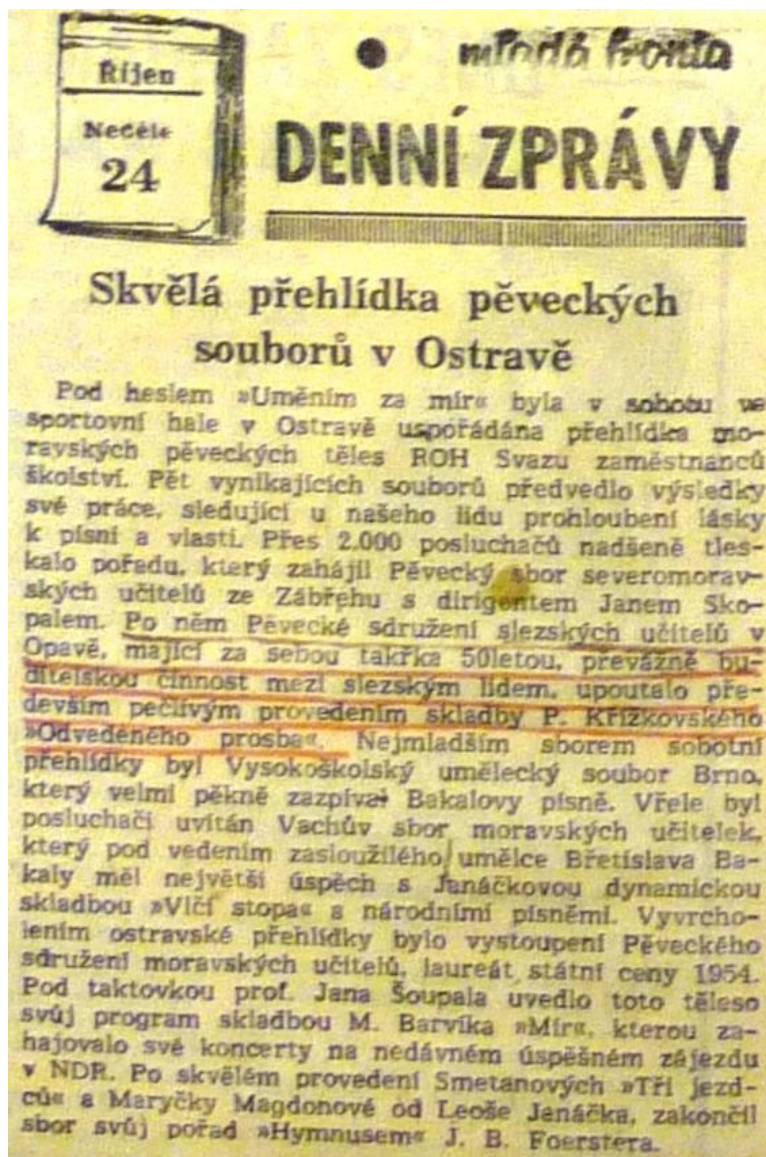
¹⁸ Cílem přehlídky byla výměna zkušeností a vytvoření předpokladů pro další úspěšný rozvoj pěveckých souborů ROH – Svazu zaměstnanců školství; seznámení široké veřejnosti s mimoškolní kulturní činností učitelů a vysokoškoláků, oživení tradice učitelských pěveckých a hudebních těles, zapojení většího počtu učitelů a mládeže do těchto souborů a podnícení masového zakládání souborů nových. Po samotném koncertu jednotlivých souborů, proběhla diskuze. Diskuzi zahájil předseda poroty, po něm promluvil vedoucí souboru, který měl kriticky zhodnotit činnost a úroveň souboru a posoudit úroveň souboru na přehlídce. Po jeho projevu promluvili jednotliví členové poroty a zhodnotili úroveň kulturního pěveckého a hudebního souboru podle těchto kritérií: přínos souboru k rozvoji lidové umělecké tvořivosti ve vlasti; výkon souboru, kde se vezme v úvahu charakter souboru, jeho složení, početnost, kvalita výkonu, dynamika, vokalizace, rytmizace, dramatizace, citová stránka, osobnost dirigentova, oblast programu, v níž se soubor pohybuje, okruh působnosti souboru; kulturně osvětová činnost souboru jako celku a činnost jeho členů jako učitelů a vysokoškoláků.

¹⁹ Kronika 1954.

²⁰ Kronika 1954.

²¹ Kronika 1954.

22

Zpráva v dobovém tisku o účasti PSSU na přehlídce pěveckých souborů v Ostravě.

²² Kronika 1954.

3.6 ROK 1955

Rokem 1955 dosáhlo PSSU výročí 30 let od obnovení v roce 1925, kdy sdružení, po odmlčení během 1. světové války, vzniklo jako pokračování *Sdružení slezských učitelů-pěvců* (založeno roku 1906). Za tu dobu se PSSU stalo jedním z nejvýznamnějších souborů nejen na Opavsku, ale i v Ostravském kraji. Ku příležitosti výročí byla bývalým dirigentům PSSU – Janu Šoupalovi a Čěnkovi Gardelkovi – udělena čestná členství. Jubilea si všimal i dobový tisk.

Zpráva v dobovém tisku výročí 30 let PSSU od obnovení v roce 1925.

Po stránce organizační byly sdružení dány během předchozího roku pevné základy, když se v jeho čelo postavil nový, omlazený výbor. Ve funkci sbormistra tak působil Lumír Telinger, předsedou byl Vladimír Mařádek a jednatelem sdružení Karel Stuchlík.

Počátkem roku mělo sdružení 58 aktivních členů. Během roku bylo získáno 15 nových členů a 11 členů odešlo (z důvodu vojenské služby, studijní dovolené apod.). Koncem roku tedy byl počet 62 členů. Kromě těchto měl sbor 9 členů na dočasné dovolené z důvodů zdravotní a studijních, takže celkový počet činil 71 členů. Jednotlivé hlasy byly rozděleny takto: 16 pěvců v I. tenoru, 14 pěvců ve II. tenoru, 16 pěvců v I. basu a 16 pěvců ve II. basu.

²³ Materiály PSSU.

Soubor absolvoval vcelku 37 čtyřhodinových zkoušek (z nichž 9 se uskutečnilo v rámci prázdninového soustředění). Průměrná účast na zkouškách dosahovala 48 pěvců, tedy 82%. Zkušební místnost našlo *PSSU* letních prázdnin v Domě osvěty Petra Bezruče, když dosavadní místnost Učitelského domu v bývalém Matičním domě byla zabrána pro rozhlasové účely. Zkoušky byly zahajovány hlasovými cvičeními. Kromě nácvičku celého sboru dohromady byly realizovány také dělené zkoušky za účelem hlubšího a přesnějšího docvičení jednotlivých hlasů.

Repertoárově se tento rok nesl ve znamení dvojího jubilea Pavla Křížkovského, jehož dílo tvořilo kmenový repertoár *PSSU*. Nacvičeny byly tyto sbory: Emil Axman – *Otci*, Radim Drejsl – *Vojenská ukolébavka*, Giovanni Pierluigi da Palestrina – *Impropéria*, Josef Bohuslav Foerster – *České krajiny*, Bedřich Smetana – *Rolnická*, Pavel Křížkovský – *Nové nastudování*, Jan Šoupal – *Šablenka*, *Čižmičky*, František Hradil – *Vínečko*, Karel Sudek – *Sudek*, Rudolf Wunsch – *Oj, včeračky*, Lumír Telinger – *Dumka o ptáčku*, Arnošt Rychlý – *Usnula děvečka*.

Díky pozitivnímu vlivu na uměleckých růst a vnitřní sounáležitost souboru, se *PSSU* usneslo na opětovném konání prázdninové soustředění, které proběhlo v termínu od 14. do 23. srpna ve Vrbně pod Praděm. Účelem soustředění bylo zlepšení kvality *PSSU*, příprava programu na podzimní sezónu a prodiskutování organizační a ideových otázek týkajících se sdružení. Školení bylo umožněno díky podpoře Krajského národního výboru, který pro *PSSU* uspořádal kurz učitelů hudební výchovy, jehož pokračováním bylo právě soustředění *PSSU*. Účast nebyla příliš vysoká pouze 39 členů – z důvodů jiných kurzů či letních rekreací některých členů. Po dobu tohoto soustředění absolvovalo *PSSU* dohromady 9 zkoušek a 3 vystoupení. Konkrétně se jednalo o tato vystoupení: pro zaměstnance v Rapotínských sklárnách ve Vrbně, taktéž pro zaměstnance v Továrně stuh a prýmků ve Vrbně a pro občany v Domě osvěty ve Vrbně. O probíhajícím soustředění referoval také dobový tisk.

★ Učitelé zpívají pracujícím závodů. Pěvecké sdružení slezských učitelů při závodním klubu Svazu zaměstnanců školství v Opavě je nyní soustředěno ve Vrbně pod Pradědem, kde si připravuje program pro nový školní rok. Soubor již zazpíval dělníkům sklárren ve Vrbně a uskuteční ještě další vystoupení a na závěr svého pobytu ve Vrbně uspořádá veřejný koncert. ²⁴

Zpráva v dobovém tisku o činnosti *PSSU* v rámci soustředění ve Vrbně.

Počet veřejných vystoupení dosáhl rekordního počtu od založení souboru v roce 1925. Celkem bylo realizováno 36 vystoupení, z toho 12 celovečerních koncertů a 24 příležitostných vystoupení, včetně vystoupení na soutěži Lidové umělecké tvořivosti (dále jen LUT). Průměrná účast členů *PSSU* veřejných vystoupeních činila 49 pěvců. Avšak nejen počtem, ale také uměleckou úrovní se tento rok v dosavadní historii *PSSU* řadil k těm nejúspěšnějším. Po umělecké stránce pod vedením mladého dirigenta bylo dosaženo jasných úspěchů, na čemž se shodovali i všichni odborníci mimo řady *PSSU*. Program koncertů se skládal ve převážné většině ze sborových úprav slezských lidových písní a klasických sborů národních skladatelů, výjimečně byla zařazena též píseň budovatelská (např. *Píseň práce*) či ruská lidová píseň (např. *Červený pás*). Nově začalo *PSSU* pořádat výchovné koncerty pro II. stupeň všeobecně vzdělávacích škol (jejich podrobnějšímu popisu bude věnována samostatná kapitola). Celkem byly v tomto roce realizovány 3 výchovné koncerty – v Háji pro přibližně 200 dětí a 2 koncerty v Opavě, přičemž každý z nich se navštívilo asi 600 dětí (zúčastnily se tyto školy: 1. osmiletá střední škola, 4. osmiletá střední škola, jedenáctiletá střední škola, 1. zvláštní škola, 6. osmiletá střední škola v Opavě-Kateřinkách, 7. osmiletá střední škola v Opavě-Kylešovicích, 9. osmiletá střední škola a 10. osmiletá střední škola). Mezi celovečerní vystoupení, která *PSSU* pořádalo, patřily koncerty v Opavě – například koncert pro mládež v Divadle Zdeňka Nejedlého či jubilejní koncert k 30. výročí založení *PSSU*.

---

²⁴ Almanach ze soustředění 1955.

JUBILEJNÍ KONCERT PSSU

(Pěvecké sdružení slezských učitelů při ZK OV SZS)

Dirigent Lumír Telinger

P O Ř A D

- I. J. B. Foerster: Píseň lidu
Projev k 30. výročí obnovení činnosti PSSU
K dvojmu jubileu Pavla Křížkovského
P. Křížkovský: Rozchodná
P. Křížkovský: Zaloba
P. Křížkovský: Utonulá
- II. Od klasiky k dnešku
B. Smetana: Věno
J. B. Foerster: České krajiny
L. Janáček: Klekání
E. Axman: Ondráš
E. Axman: Otcí
R. Drejsl: Vojenská ukolébavka

III. K úmrtí Rudolfa Wünsche, býv. dirigenta a čestného člena PSSU

- R. Wüsch: Opavě (věnováno PSSU)
R. Wüsch: Oj, včera byl sváteční den
R. Wüsch: Nasela sem rozmarynek

Upravy lidových písní dirigentů, členů a přátel PSSU

- A. Rychlý: Usnuia děvčečka (novinka, věnována PSSU)
F. M. Hradil: Vinečko
Č. Gardelka: Ten polomský mostek (věnováno PSSU)
L. Telinger: Dumka o ptáčku (novinka, věnováno PSSU)
J. Soupal, zasloužilý umělec: Šablenka

Sólo: M. Levinská, J. Biner, F. Engliš, K. Hřivněš, M. Kouřil, K. Pilát, M. Výstrk.

25

Program jubilejního koncertu PSSU v Opavě ku příležitosti 30. výročí od obnovení v roce 1925.

PSSU koncertovalo samozřejmě také v obcích v okolí Opavy, jednalo se například o koncert v Holasovicích konající se ku příležitosti 135. výročí narození Pavla Křížkovského, koncert v Háji na Mezinárodní den žen či koncert v Úvalnu v rámci oslav Měsíce československo-sovětského přátelství. Výrazný ohlas vyvolal koncerty v obcích Mokré Lazce konané ku příležitosti oslav 10. výročí osvobození těchto obcí. Jako reakce na koncert se objevila kritika v dobovém periodiku *Nová svoboda*: *Zdá se, že se sdružení umělecky upevňuje, rozrostlo se, avšak v jeho programu chybí vyjádření jeho poměru k dnešku, poměr k pracujícímu člověku. Jistě by souboru prospělo, kdyby rozšířil program o novou pokrokovou píseň i národní písně sprátelených národů.*²⁶ Na kritiku reagovalo PSSU takto: *Je překrucováním skutečnosti, že se PSSU nevěnuje sborům se současnou budovatelskou tematikou. Tyto sbory samozřejmě jsou v našem repertoáru, ovšem celkové zaměření sboru je na tvorbu klasickou a naši lidovou píseň.*²⁷ Mezi příležitostná vystoupení, která PSSU absolvovala, patřilo kupříkladu vystoupení na slavnostním odhalení pomníku Klementa Gottwalda, vystoupení pro brance, na pohřbech bývalých pedagogů, na schůzích ROH, na slavnostním zasedání Okresního národního výboru (dále jen ONV) a Místního národního výboru (dále jen MNV) při příležitosti oslav osvobození Opavy

²⁵ Kronika 1955.

²⁶ Kronika 1955.

²⁷ Kronika 1955.

Rudou armádou, vystoupení na slavnostním otevření výstavní budovy Slezského muzea v Opavě či na výstavě o životě a díle Pavla Křížkovského a Leoše Janáčka. Rovněž se zúčastnilo opavského okresního kola soutěže pěveckých sborů *LUT*. Za svůj výkon bylo doporučeno k postupu do krajského kola a ohodnoceno odbornou porotou takto: *Dobře zvolený pořad byl věnován starší i novější tvorbě se socialistickou tematikou a lidovým písním. Jeho provedení mělo celkovou vyrovnanost zvukovou a po stránce technické bylo velmi dobré. Křížkovského Odvedeného prosbu nutno chápat více jako prokomponovanou lidovou píseň než hudební drama. Axmanův sbor Ondráš je technicky a výrazově obtížný a potřebuje ještě hlubšího zažití. V lidových písních třeba vyzvedávati optimistické prvky a jejich podání mohlo býti ještě jadrnější. Gesto dirigentovo bylo velmi ucelené. Sbor se jevil jako velmi ukázněný. Průvodní slovo bylo velmi vhodné a přibližovalo skladby posluchačstvu.*²⁸

---

²⁸ Kronika 1955.

3.7 ROK 1956

V tomto roce oslavilo *PSSU* 50. výročí založení spolku *Sdružení slezských učitelů-pěvců*, který byl jeho přímým předchůdcem. Bylo to po *PSMU* nejstarší pěvecké těleso ve vlasti a zároveň nejstarší pěvecké těleso ve Slezsku.

Umělecká úroveň *PSSU* měla stále vzestupnou tendenci, sdružení patřilo v tomto období k předním činitelům v hudební kultuře Ostravského kraje. Nepochybný podíl na tom měl sbormistr souboru – Lumír Telinger, jenž své hudebně-teoretické vzdělání dále prohluboval dálkovým studiem oboru dirigování na Vyšší hudebně pedagogické škole v Ostravě. Funkci předsedy sdružení nadále zastával Vladimír Mařádek, stejně tak Karel Stuchlík jakožto jednatel.

Početní stav souboru zůstává téměř nezměněn. Během roku vystoupilo 8 pěvců a 9 pěvců přistoupilo. Celkový počet tedy činil 63 členů (včetně dirigenta). Rozdělení do hlasů vypadá takto: 16 členů v I. tenoru, 14 členů ve II. tenoru, 15 členů v I. basu a 12 členů ve II. basu.

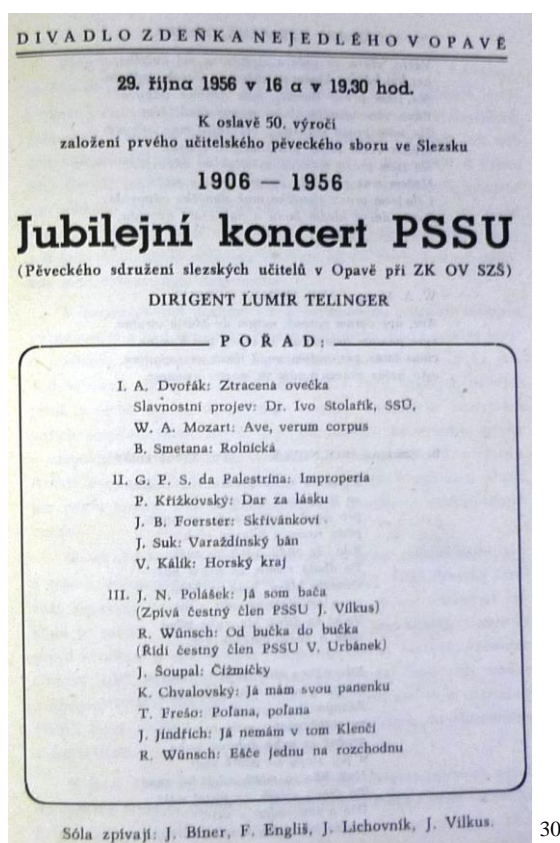
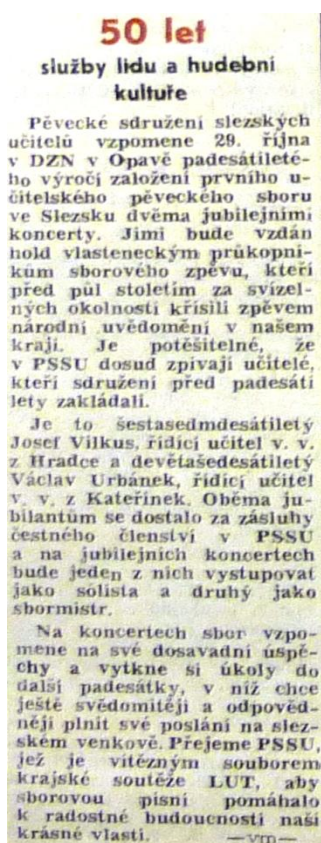
Sdružení absolvovalo 34 zkoušek (z toho 9 zkoušek proběhlo během prázdninového soustředění). Kromě zkoušek řádných byly, zpravidla před většími koncerty, pořádány také zkoušky mimořádné. Zkoušky byly čtyřhodinové a konaly se čtrnáctidenně v Domě osvěty Petra Bezruče v Opavě. Průměrná účast činila 45,6 členů, tedy 80%.

Repertoár, který byl zařazován na programy jednotlivých vystoupení v průběhu roku, se skládal téměř výhradě z tradiční sborové literatury klasických skladatelů a ze sborových úprav slezských lidových písní. Sbory budovatelské v programech nemají zastoupení. Zcela nově nastudovány nebo docvičeny byly tyto sbory: Bedřich Smetana – *Rolnická*, Antonín Dvořák – *Ztracená ovečka*, Wolfgang Amadeus Mozart – *Ave verum corpus*, Giovanni Pierluigi da Palestrina – *Improperia*, Orlando di Lasso – *Echo*, Jan Václav Kalivoda – *Vojenská*, Pavel Křížkovský – *Dar za lásku*, Josef Suk – *Varaždínský bán*, Josef Bohuslav Foerster – *Polní cestou*, Václav Kálík – *Horský kraj*, Johannes Brahms – *Ukolébavka*; z lidových písní: Tibor Frešo – *Polana*, Jan Šoupal *Čižmičky*, Rudolf Wunsch – *Čižmičky*, *Od bučka*, Jan Nepomuk Polášek – *Já som bača*, *Už jsme všecko vyzpívali*, Karel Chvalovský – *Já mám svou panenku*.

Za účelem nácvičku nového repertoáru a zlepšení hlasové kultury *PSSU* i v tomto roce absolvovalo desetidenní (v době od 16. do 25. srpna) prázdninové soustředění v budově

osmileté střední školy v Mladecku. Součástí denního programu byly také besedy a přednášky na určité téma (například na téma Co jsem viděl v SSSR). Uskutečněno bylo celkem 9 zkoušek a 2 vystoupení – na letní slavnosti pořádané místní Jednotou.

Značný teritoriální rozsah zájezdové činnosti zahrnoval okresy Opava, Krnov, Hlučín, Vítkov, Bílovec, strava a Karviná. Absolvováno bylo 28 vystoupení. Z tohoto počtu bylo 17 samostatných koncertů, 6 příležitostných vystoupení, 3 vystoupení v rámci soutěže LUT (včetně přehlídky vítězů) a díky zahájení spolupráce s rozhlasem, natočilo PSSU 2 vysílání pro ostravskou pobočku a pro státní rozhlas. Realizovány byly výchovné koncerty v Koutech, ve Vítkově, v Horním Benešově a v Dolních Životicích. Dále byly uspořádány koncerty v Brumovicích, ve Vítkově, v Horním Benešově, v Dolních Životicích, v Úvalně, v Třebovicích, slavnostní koncert k 50. výročí založení PSSU Hradci či jubilejní koncert v Divadle Zdeňka Nejedlého v Opavě, o kterém se zmiňuje také dobový tisk.

Zpráva v dobovém tisku o činnosti PSSU v rámci 50. výročí založení.

Program jubilejního koncertu PSSU v Opavě ku příležitosti oslavy 50. výročí založení.

²⁹ Kronika 1956.

³⁰ Kronika 1956.

PSSU také vystoupilo na Dni učitelů v Opavě, na slavnostní schůzi členstva *PSSU*, kde bylo uděleno čestné členství Josefu Vilkusovi a Václavu Urbánkovi – dlouholetým aktivním členům *PSSU*, na oslavě k výročí 10 let české střední školy v Bílovci, na zahájení oslav J. A. Komenského ve Fulneku, na oslavě 60. výročí narození Klementa Gottwalda či na letních slavnostech v Gottwaldových sadech v Opavě. Výrazného úspěchu dosáhlo *PSSU* na soutěži pěveckých souborů LUT,³¹ kde po dvou zdařilých vystoupeních v krajských kolech v Ostravě a Petřvaldě získalo 1. místo. V rámci soutěžního programu uvedlo *PSSU* tyto sbory: Jan Šoupal – *Šablenka*, Tibor Frešo – *Polana*, Pavel Křížkovský – *Utonulá*, Rudolf Wunsch – *Nasila jsem rozmarýnek* a Josef Bohuslav Foerster – *České krajíně*. Porota jejich výkon ohodnotila takto: *Pěvecké sdružení slezských učitelů umístilo se v soutěži LUT (krajské kolo) na prvním místě. Soutěžní program byl zvolen tak, aby byl pro soubor únosný. Velkým kladem souboru je hlasová vyrovnanost. Je poznat, že hlasová výchova má své místo v práci souboru, protože kultura hlasů ve srovnání s loňským vystoupením se značně zvedla. Celkový projev souboru byl velmi soustředění. Bude nutno věnovat pozornost pevnějšímu skloubení rytmické stránky a stejně pečlivě, jako byla vyrovnána stránka zvuková, vyrovnávat též intonačně (ladit). Soubor má všechny předpoklady stálého uměleckého růstu.*³²

---

³¹ Cílem soutěže, která probíhala od podzimu roku 1956 do jara roku 1958, bylo zvýšit péči odborových orgánů o kulturní soubory, kroužky LUT i jednotlivce, podnítit zájem kroužků, souborů i jednotlivců o zvyšování ideové a umělecké úrovně lidové tvořivosti, rozšířit počet kolektivů LUT a počet pracujících, hlavně mládeže, kteří se budou na kulturní práci aktivně podílet, pomáhat rozvoji souborů vesnických a souborů dětské tvořivosti a výměnou zkušeností mezi účastníky soutěže upevnit základy dalšího rozvoje lidové umělecké tvořivosti. V průběhu soutěže absolvovaly soubory a jednotlivci vystoupení před spolupracovníky, krajská svazová a všeodborová kola, ústřední přehlídky v rámci jednotlivých svazů a ústřední všeodborová kola. Soutěž byla vypsaná pro všechny obory lidové umělecké tvořivosti kromě soutěže divadelních a loutkářských oborů. Kolektivy: smíšené umělecké skupiny, pěvecké soubory, instrumentální soubory, taneční soubory; jednotlivci: umělecký přednes, lidové vyprávění, konference pořadu, zpěv, instrumentalisté, tanec, sólisté, loutkáři, artisté; tvůrčí soutěž (autorská): písně, slovesné práce, výtvarnictví, lidové užité umění, názorná agitace, fotografie, film.

³² Kronika 1956.

3.8 ROK 1957

Rokem 1957 vstoupilo PSSU do 51. roku své kulturně osvětové činnosti a zaznamenalo intenzivní činnost vnitřní i činnost veřejnou. Prioritními cíly a zaměřením soubor i nadále mířil na venkov.

Zpráva v dobovém tisku o výborové schůzi PSSU a jejích závěrech.

Dne 30. 1. se uskutečnila výborová schůze, na níž byly členstvu a výboru předloženy nové směrnice umělecké a organizační práce, které měly být závazné pro každého člena a hospitanta PSSU.³⁴

³³ Kronika 1957.

³⁴ Kompletní znění nových směrnic: 1. Repertoár kmenový je třeba rozlišovat o díla krajová, díla současných autorů a díla s krajskou tematikou. Z děl starších je třeba se zaměřovat na díla objevná. 2. Ve veřejných vystoupeních je třeba se orientovat na stále širší oblast působnosti a to z důvodů uměleckých i ekonomických. Zejména je třeba systematicky sledovat a připravovat vedle tradičních vystoupení podniky rozhlasové a podniky pro mládež a pracující. 3. Členská kázeň musí být dotvořena uvědomělostí. Růst PSSU je možný jen za systematického domácího studia partitur a za individuálního zkvalitňování hlasu stálým hlasovým výcvikem. Programová komise doporučuje zavedení pravidelných dělených zkoušek (alespoň na tenory a basy) a častější zpívání po menších skupinách a předebrávky nových sborů. Bez vnitřní kázně každého jednotlivce, bez pravidelné, dochvilné a přesné návštěvy zkoušek a podniků nepřekročíme hráz „okresního průměru“. 4. Stále je třeba věnovat pozornost výchově a objevování nových zpěváků a to nejen proto, aby se zlepšovala hudební výchova a kultura ve škole i v národě. 5. Výboru doporučujeme, aby pravidelně kontroloval práci PSSU

Zastoupení nejdůležitějších funkcí výboru zůstala i v tomto roce beze změn, tzn., že funkci sbormistra vykonává Lumír Telinger, funkci předsedy Vladimír Mařádek a funkci jednatele (tajemníka) Karel Stuchlík. Tito museli absolvovat týdenní kurz (od 26. do 31. srpna) pro vedoucí funkcionáře pěveckých souborů pořádaný ROH.³⁵

Stav členstva na počátku roku činil 57 pěvců, přičemž z toho 16 pěvců bylo v I. tenoru, 14 pěvců ve II. tenoru, 15 pěvců v I. basu a 12 pěvců ve II. basu. Během roku vystoupilo 9 členů a 10 členů přistoupilo. Celkový počet na konci roku tedy činil 58 členů.

Sbor konal pravidelně čtrnáctidenně čtyřhodinové zkoušky. Místem jejich konání byl i nadále Dům osvěty Petra Bezruče v Opavě. Celkem bylo uskutečněno 39 zkoušek, z nichž 7 proběhlo v rámci prázdninového soustředění. Průměrná docházka do zkoušek činila 45,1 členů, tedy 79,6%. Každá zkouška začínala hlasovým výcvikem, zkouškou po hlasech nebo besedou.

Repertoár uváděný na programech koncertů *PSSU* se skládal především z klasických sborů a ze sborových úprav slezských lidových písní. Pouze při vystoupeních konaných u příležitostí poplatných dobové ideologii (například oslavy VŘSR), byla do programu zařazována i díla korespondující s touto ideologií (například ruské lidové písně, sborová tvorba soudobých ruských autorů). Tato skutečnost byla *PSSU* vytýkána a bylo mu doporučeno posílit stávající repertoár o nová objevná díla.

Docvičeny či zcela nově nastudovány byly tyto sbory: Jan Václav Kalivoda – *Čtveřice mužských sborů*, Orlando di Lasso – *Echo*, Bedřich Smetana – *Modlitba*, Leoš Janáček – *Holubička*, Josef Bohuslav Foerster – *Polní cestou*, Arnošt Rychlý – *Rodné zemi*. Z lidových písní byly nově nacvičeny tyto: Rudolf Wunsch – *Našel jsem já pytlíček*, Miloš Čeleda – *Tři lidové písně*, Nagel, Jánošíkovská, Rund – *Po nábřeží*. Z dirigentovy zprávy se dozvídáme, že byly sbory v tomto roce vypracovány lépe dynamicky i hlasově, tudíž se jeví pokrok proti minulému roku, i když *PSSU* nevystoupilo s některým s velkých sborů, jako v minulých letech. Dirigent dále uvádí, že hodlá věnovat

---

po všech stránkách a členstvu s otevřeností odhaloval všechny nedostatky tak, aby práce sdružení v roce 1957 znamenala kvalitativní kvantitativní růst. Obětavost, sebekázeň, láska a oddanost našich předchůdců vykonaly v uplynulých 50 letech dílo hodné obdivu. Obětavost, sebekázeň, láska a oddanost i nám pomohou k metám nejvyšším.

³⁵ Důvodem pořádání kurzu byl kritický pohled na repertoár některých souborů, na jejich zaměření, na ideovou jejich vyspělost členstva atd. Cílem kurzu bylo ukázat kulturním souborům cestu, jak se zbavit nedostatků, jimiž trpí jejich činnost, a rozvíjet činnost souborů na vyšší úrovni.

část zkoušek zpěvu v kvartetech a oktetech, díky němuž by došlo k důkladnému zvládnutí repertoáru u každého jedince.

Za účelem nácviu nového repertoáru a zlepšení kvalit sboru, konalo se i v tomto roce prázdninové soustředění ve Vrbně. Z původně plánovaných devíti dnů však bylo zkráceno pouze na sedm (od 16. do 22. srpna) z důvodu svolání všech ředitelů škol na školení do Opavy. Zúčastnilo se 43 pěvců, což byla nejvyšší účast z dosud konaných soustředění. Zkoušky se konaly denně přibližně šest hodin. V rámci soustředění byla též realizována 4 vystoupení – koncert v Karlově Studánce v rámci I. karlostudaneckého léta pro tamější rekreanty, koncert v Karlovicích pro rekreanty ROH, příležitostné vystoupení ve Vrbně pro pracující z Lisovny umělých hmot a příležitostné vystoupení v kině ve Vrbně pro zemědělce a pracující. Všechna vystoupení byla vysoce početně navštívena a setkala se s velmi příznivým posluchačským ohlasem.

V tomto roce absolvovalo *PSSU* celkem 27 veřejných vystoupení (včetně 4 vystoupení v rámci prázdninového soustředění), z čehož bylo 10 samostatných koncertů – např. koncert v Komárově, koncert k Mezinárodnímu dni žen v Háji, koncerty konané ke 40. výročí Velké říjnové socialistické revoluce v Divadle Zdeňka Nejedlého v Opavě, v Opavě-Kateřinkách, či na osmileté střední škole v Ostravě-Stalingradě ad. Dále proběhla 4 vystoupení na učitelských podnicích – např. vystoupení na Dni učitelů v Opavě, vystoupení ku příležitosti shromáždění učitelstva při zahájení školního roku ad. Dále se uskutečnila 3 vystoupení v závodech – např. v Braneckých železárnách či na slavnosti propůjčení Rudého praporu vlády Slezským tiskárnám v Opavě za úspěšné výkony v prvním čtvrtletí. 2 vystoupení se uskutečnila v JZD, 2 vystoupení se byla pořádána k 90. výročí narození Petra Bezruče – vystoupení k slavnostnímu otevření Památníku Petra Bezruče v Opavě a na Bezručově večeru rovněž v Opavě – 1 vystoupení v rozhlase (natáčení), 1 vystoupení na pěvecké soutěži LUT v Ostravě (vyhlášení nejlepším sdružením ve sborovém zpěvu) a 4 jiná vystoupení – na společenském večeru *PSSU*, na slavnosti k výročí J. A. Komenského ve Fulneku, na svatbě jednoho ze členů *PSSU*, na pohřbu bývalého učitele.

POŘAD
PĚVECKÉHO KONCERTU PSSU

(Pěvecké sdružení slezských učitelů v Opavě)

k oslavě

40. výročí Velké říjnové socialistické revoluce

*

Dirigent Lumír Telinger

I. Hymna ČSR a SSSR

Slavnostní proslov

- G. Nosov: Daleko, daleko
L. Kuba: Dolů po mátuše Valze
E. Pícha: Večerní zvon
L. Kuba: V poli bříza

II. A. Rychlý: Rodné zemi

- L. Janáček: Holubička
J. B. Foerster: Polní cestou
P. Křížkovský: Rozhodná
B. Smetana: Modlitba
O. Lasso: Eccho
J. V. Kalivoda: Jen výš
J. V. Kalivoda: Neděle a pondělí

III. M. Čeleda: Tři slezské písně

- M. Zedník: V horním konci svítá
R. Wünsch: Našel sem já pytlíček
O. Blecha: Rybák
E. Rund: Po nábřeží
V. B. Aim: Gajdoš

Sólisté:

B. Čech, F. Engliš, A. Raida, M. Výstrk

Sál

SLEZSKÉ DIVADLO ZDENKA NEJEDLÉHO V OPAVĚ

Pondělí 18. 11. 1957

Začátek v 19,30 hod.

Pořadatel

Okresní výbor odborového svazu zaměstnanců školství
a vědeckých ústavů a Závodní klub OSŽS a VÚ v Opavě

Jedničku PSSU

Koncert Pěveckého sdružení slezských učitelů, pořádaný ve Slezském divadle ZN v pondělí 9. prosince, byl manifestačním holdem učitelstva 40. výročí Velkého října. Naplněné divadlo vidělo nadšené vystoupení pěvců, kteří dokázali nadchnout velmi náročně obecenstvo.

Pravidelné podzimní koncerty PSSU v Opavě ukazují v posledních letech trvalý umělecký vzestup, což je třeba přičíst konsolidaci sboru a jeho mladému a nadanému dirigentovi Lumíru Telingerovi. Vřelého přijetí se dostalo hlavně prvé části koncertu, v níž zazněly lidové písně ruské i sbory sovětské. V druhé části koncertu zpívali učitelé náročné sbory klasiku světových i našich. Že PSSU věnuje pozornost i krajovým autorům, o tom svědčí uvedení novinek autorů A. Rychlého, M. Čeledy a Z. Zedníka.

Nevšední dokonaostl a krásy dosáhl PSSU v podání „Echa“, klasického díla mistra polyfonie O. Lassa. Překvapením a záslužným činem je uvedení mužských sborů „Jen výš“ a „Neděle a pondělí“ téměř zapomenutého českého exulanta J. V. Kalivody. Nebývalých ovací se dostalo sboru a dirigentovi v závěrečné části koncertu uvedením lidových písní, v nichž se jako sólista uplatnil osmasedmáctiletý Josef Vílkus, který svým sólem v Pořádkově „Bačovi“ skončil svou jednapadesátiletou pěveckou činnost v PSSU.

Program koncertu PSSU v Opavě ku příležitosti oslavy 40. výročí VŘSR.

Zpráva v dobovém tisku o koncertu PSSU v Opavě ku příležitosti oslavy 40. výročí VŘSR.

³⁶ Kronika 1957.

³⁷ Kronika 1957.

3.9 ROK 1958

V roce 1958 rozšířilo *PSSU* své umělecké a výchovné působení zaměřené doposud výhradně na Opavsko, absolvováním jarního turné na severní Moravu a podzimního turné na Slovensko.

Na počátku roku mělo sdružená 59 členů, z toho 16 členů v I. tenoru, 15 členů ve II. tenoru, 15 členů v I. basu a 13 členů ve II. basu. V průběhu roku 9 členů vystoupilo a 12 členů přistoupilo. Celkový počet na konci roku činil 62 členů, přičemž 15 členů bylo v I. tenoru, 14 členů ve II. tenoru, 17 členů v I. basu a 16 členů ve II. basu. Oproti předchozímu roku se tedy počet členů zvýšil.

Stejně jako v předchozím roce zastával funkci sbormistra Lumír Telinger, funkci předsedy Vladimír Mařádek a jednatelem byl Karel Stuchlík.

Sbormistr Lumír Telinger se absolvoval týdenní povinné školení pro dirigenty pěveckých souborů (od 29. června do 5. července) v Plzni.³⁸

Tohoto roku absolvovalo *PSSU* 30 řádných čtyřhodinových zkoušek, přičemž 9 zkoušek se uskutečnilo v rámci prázdninového sdružení. Ve zkouškách se pracovalo ve sboru, po hlasech i v sekcích. Během prázdninového soustředění se zkoušelo i v kvartetech. Nedostatečná pozornost však byla věnována hlasovému výcviku sboru.

Charakter skladeb na repertoáru *PSSU* zůstal i nadále stejný – skládal se především se klasických sborů našich národních skladatelů a sborových úprav lidových písní, příležitostně byla uváděna prorusky orientovaná díla konvenující dobové ideologii. Nově nacvičeno bylo v tomto roce celkem 12 sborů: Friedrich Hegar – *Tábor mrtvých*, Václav Kálík – *Září, Vápeníci*, Pavel Křížkovský – *Čáry, Odvedeného prosba*, Jaroslav Bartoník – *Divný zbojník, Dobře vybral, Kravarečka zabloudila*, Oldřich Halma – *Chodila Maryška*, František Pícha – *K ponědraží*, Eugen Suchoň – *Tam medzi horami*, Rudolf Wunsch – *Křesajtě minaři*.

Prázdninové soustředění proběhlo v tomto roce rovněž ve Vrbně pod Pradědem, a sice v době od 14. do 22. srpna. Soustředění se zúčastnilo 42 pěvců, proběhlo 9 zkoušek a byla

---

³⁸ Úkolem tohoto školení bylo seznámit umělecké vedoucí souborů s novým posláním sborového zpěvu, s novými formami metodické práce nácvičku sboru a seznámení s nejnovějšími teoretickými fakty. Program školení: I. Zahájení. Referát o významu a poslání sborového zpěvu. Úkoly souborů ROH. II. Požadavky socialistického realismu na sborovou tvorbu. Výběr repertoáru. III. Práce dirigenta se sborem. Metodika nácvičku. IV. Výchovné koncerty. Úpravy lidových písní. V. Hygiena hlasu. Hlasová výchova. VI. Slovesná sborová tvorba.

uskutečněna 4 vystoupení – v lázních v Karlové Studánce, ve Státní plicní léčebně v Krnově, v zotavovně ROH Slezan v Karlovicích a v Rapotínských sklárnách ve Vrbně.

Počet veřejných vystoupení dosáhl rekordního počtu – 22 samostatných koncertů a 14 příležitostných vystoupení znamenal nejvyšší počet vystoupení za celou existenci *PSSU* od založení v roce 1906. S velkým úspěchem se setkaly 2 zájezdy, které *PSSU*. V rámci jarního zájezdu na severní Moravu se uskutečnily koncerty v Uničově, Šumperku a Zábřeze na Moravě. V rámci podzimního turné na Slovensku proběhly koncerty v Ružomberoku, Kubíně a v Královanech.

PĚVECKÉ SDRUŽENÍ SLEZSKÝCH UČITELŮ
V OPAVĚ

PSSU
ZPÍVÁ
SEVERNÍ MORAVĚ

UNIČOV • LITOVEL • ŠUMPERK • ZÁBŘEH n. M.
27.–28. března 1958

Dirigent: LUMÍR TELINGER

P O Ř A D

I. G. P. S. da Palestrina: Improperia
W. A. Mozart: Ave, verum corpus
O. Lasso: Echo
J. V. Kalivoda: Neděle a pondělí
P. Křížkovský: Dar za lásku

II. B. Smetana: Modlitba
L. Janáček: Klekání
E. Axman: Ondráš
V. Kálík: Horský kraj
J. B. Foerster: České krajiny
J. B. Foerster: Píseň lidu

III. T. Frešo: Polana
E. Rund: Po nábreží
L. Kuba: Dolů po matušce
L. Kuba: V poli bříza
J. N. Polásek: Bača
R. Wunsch: Oj, večerajky
R. Wunsch: To ti povědam
M. Zedník: V horním konci
J. Šoupal: Aničko dzevečko
O. Blecha: Rybák

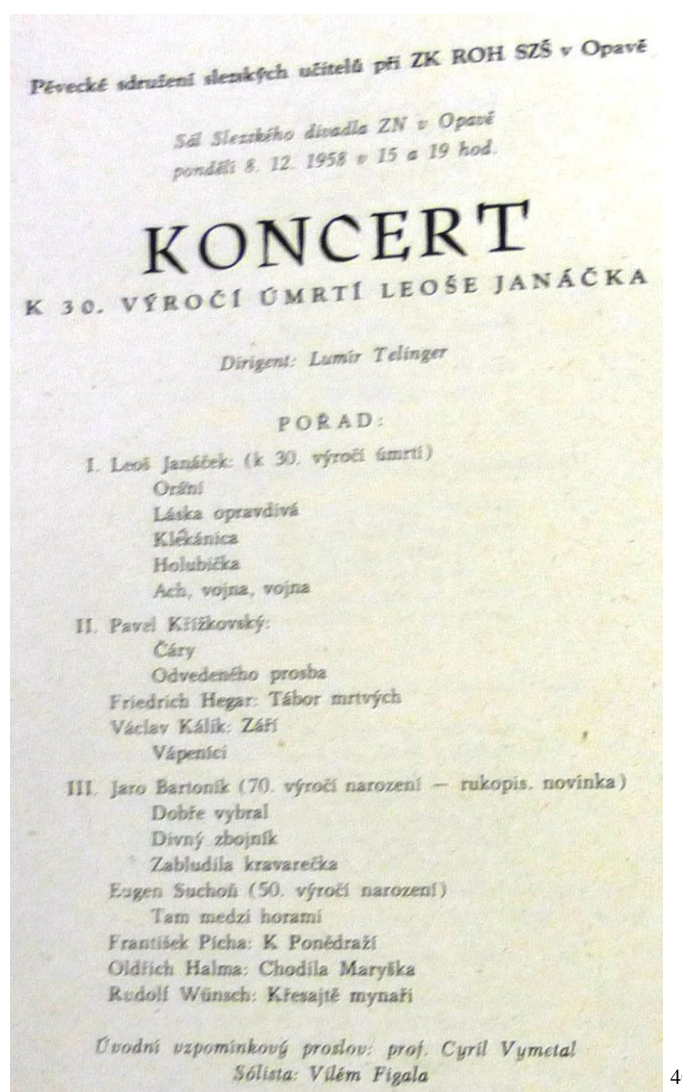
Solisté:
M. Levinská, F. Engliš, A. Rajda, K. Pilát, M. Vyrsk,
V. Figala, B. Čech

39

Program koncertů *PSSU* v rámci zájezdu na Severní Moravu.

³⁹ Kronika 1958.

Z koncertů uskutečněných v průběhu roku to byly například koncert v Dolních Životicích, ve Lhotě, v Brumovicích, výchovné koncerty v Krnově a ve Stěbořicích, koncert v rámci Hradeckého léta v Krajském osvětovém středisku v Hradci, koncert ku příležitosti květnové oslavy Dne vítězství v Jaktaři, koncert k zakončení Dnů československo-sovětského přátelství v Opavě-Kateřinkách, koncert pro studenty opavských škol v Divadle Zdeňka Nejedlého či koncert k 30. výročí úmrtí Leoše Janáčka ve Slezském divadle Opavě.

40

Program koncertu PSSU k 30. výročí úmrtí Leoše Janáčka v Opavě.

⁴⁰ Kronika 1958.

Z některých příležitostných vystoupení to bylo vystoupení na společenském plese *PSSU* v Opavě, vystoupení při příležitosti oslav 10. výročí Vítězného února v Opavě, vystoupení na aktivu učitelstva opavského okresu při zahájení nového školního roku v Opavě, vystoupení na oslavě 90. narozenin čestného člena *PSSU*, vystoupení na pohřbech bývalých pedagogických pracovníků, vystoupení na pohřbu Petra Bezruče v Opavě, vystoupení v rámci I. Bezručovy Opavy či při otevření výstavy *Z pozůstalosti Petra Bezruče* ve Slezském muzeu v Opavě.

3.10 ROK 1959

PSSU vstoupilo do tohoto roku s cílem splnit příkaz doby – dovršení kulturní revoluce, což znamenalo ještě více než dosud jezdit mezi pracující do závodů, mezi družstevníky do JZD a mezi mládež, dále také přizpůsobit repertoár vzhledem k dobové tvorbě a tvorbě snazší a lidu srozumitelnější.

Stav členstva na počátku roku poměrně uspokojivý – 63 členů včetně dirigenta. Během roku přistoupili 3 pěvci a 9 pěvců vystoupilo. Počet členů se tedy snížil na 57 pěvců. Nedostatek nových členů a stále vzrůstající věkový průměr členů stávajících, byl pro sdružení problémem, se kterým se potýkalo již delší dobu.

Sbormistrem *PSSU* byl i nadále Lumír Telinger, předsedou Vladimír Mařádek a jednatelem Karel Stuchlík.

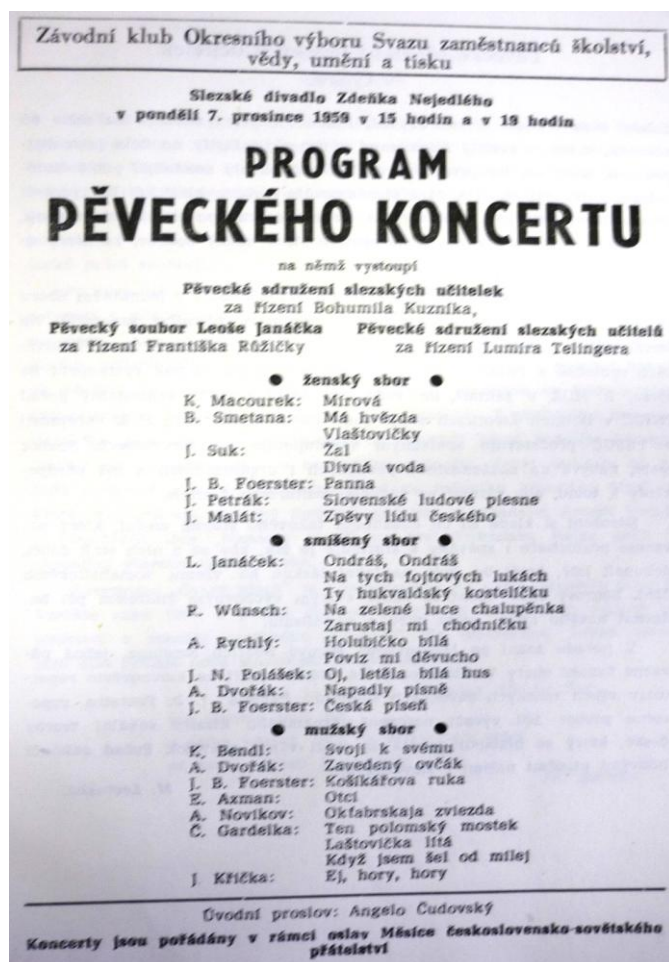
V tomto roce absolvovalo *PSSU* celkem 25 čtyřhodinových zkoušek. Průměrná účast na zkouškách činila 84%. Zkoušky se konaly čtrnáctidenně v Domě osvěty Petra Bezruče v Opavě.

Původně plánované tradiční prázdninové soustředění v Holčovicích muselo být kvůli žňové kalamitě zrušeno. Jako alespoň částečná náhrada se uskutečnilo dvoudenní soustředění v Opavě (od 20. do 22. srpna).

Z důvodu výpadku plnohodnotného prázdninového soustředění byla nacvičena pouze polovina původně plánovaného repertoáru: Antonín Dvořák – *Zavedený ovčák*, Jaroslav Křička – *Ej, hory hory*, Emil Axman – *Otci*, Čeněk Gardelka – *3 slezské písně*, Karel Bendl – *Svoji k svému*, Anatolij G. Novikov – *Okťabrskaja zvezda*. Ostatní zamýšlené sbory byly buď převedeny do roku 1960, nebo z repertoáru vypuštěny. Pro splnění plánu koncertů bylo nutno doplnit repertoár staršího nacvičenými skladbami.

Koncertní činnost byla v tomto roce velmi intenzivní – celkově absolvovalo *PSSU* 31 veřejných vystoupení, z toho 19 samostatných koncertů a 12 příležitostných vystoupení. Zdaleka nejvíc bylo provedeno výchovných koncert – 2 výchovné koncerty ve Vítkově, výchovný koncert v Pusté Polomi, výchovný koncert ve Štítině, a 6 výchovných koncertů v Opavě. Z dalších koncertů to byly koncert ve Vítkově, v Pusté Polomi, ve Štítině, v léčebně v Žárech u Krnova, v Milostovicích u příležitosti slavnostního zapsání *PSSU* do Knihy cti za práci na poli kultury a osvěty, koncert v Jaktaři u příležitosti 50. let od založení první české měšťanské školy či koncert v rámci XII. Janáčkova Lašska na Hulkvaldech či koncert

pro žactvo středních škol v rámci Měsíce československo-sovětského přátelství v Divadle Zdeňka Nejedlého v Opavě, na kterém PSSU vystoupilo společně s ženským sborem *Pěvecké sdružení slezských učitelek* a smíšeným sborem *Pěvecký soubor Leoše Janáčka*.

41

Program koncertu PSSU v rámci oslav Měsíce československo-sovětského přátelství v Opavě.

Mezi další příležitostná vystoupení patřilo například vystoupení na společenském plese PSSU, vystoupení ku příležitosti zahájení sjezdu zeměpisců z celé země v Domě armády v Opavě, vystoupení na učitelském aktivu při zahájení školního roku v Opavě, vystoupení na výroční schůzi ROH důchodců v ústavu Marianum v Kylešovicích, vystoupení na oslavě 70. narozenin bývalého školského inspektora, vystoupení na pohřbech bývalých pedagogických pracovníků či vystoupení u příležitosti vzpomínky na Petra Bezruče konané v rámci II. Bezručova léta.

⁴¹ Kronika 1959.

4 PSSU A JEHO HUDEBNĚ-PEDAGOGICKÁ ČINNOST

V roce 1955 začalo PSSU realizovat výchovné koncerty pro II. stupeň všeobecně vzdělávacích škol. Koncerty byly pořádány ve školách v Opavě a v blízkém okolí – například v Háji, v Koutech, v Horním Benešově, Dolních Životicích, v Krnově, ve Stěbořicích, v Pusté Polomi či ve Štítině – a výjimečně také v Ostravě. Do roku 1959 bylo celkově uspořádáno 19 výchovných koncertů, jejich účast se pohybovala v řádech několika stovek dětí. Dle informací z dobových kronik lze usuzovat, že žáci přijímali koncerty se zaujetím a pozorností: *Žákům se koncert velmi líbil a ve většině případů se děti vyslovily, že mohl trvat déle. Nejvíce se líbil sbor Já jsem ten rypák a žáci se chtějí této písni naučit. Koncert přispěl v mnoha ohledech k tomu, že mnozí žáci nyní jeví větší zájem o hudební výchovu a hlavně zpěv. Zájem projevovali zejména v hudebních hádankách a při kontrolních otázkách, naopak při příliš dlouhých pasážích mluveného slova jejich pozornost klesala. Délka trvání koncertů se pohybovala okolo dvou hodin. Obsah koncertů korespondoval s režimem definovanými směrnicemi o správné náplni a podobě hudební výchovy publikovanými v dobovém periodiku Osvětová práce: Úkolem hudební, pěvecké a národopisné výchovy na lidových osvětových školách je vychovávat na základě poznání lidové tvorby nejširší masy k chápání hudebního díla. Východiskem této tvorby je Smetanův realismus a cílem je chápání, poznání a propagace nejnovější hudební tvorby ve smyslu socialistického režimu. Hudební výchova tedy obsáhne poznání a propagaci lidových a národních písní, budovatelských písní, stěžejních děl našich klasiků a nejnovější pokrokové hudební literatury.*

Koncerty měly pevně danou strukturu, která se neměnila. Zahájení se neslo v duchu dobové ideologie.

Pionýři a pionýrky! Pozdravuji Vás jménem PSSU a vítám Vás na dnešním koncertě, který jsme pro Vás přichystali. Budeme Vám zpívat, budeme s Vámi hovořit a nakonec se Vás budeme tázat. Josef Bohuslav Foerster řekl jednou krásnou větou: „Zpívajíce, pocítujeme bratrství, jsme si rovni: všichni jeden a jeden všichni.“ Mohu vám říci, že mezi námi zpěváky taková bratrská shoda opravdu je. A všude, kde lidé zpívají, jevíce družnosti a přátelství.

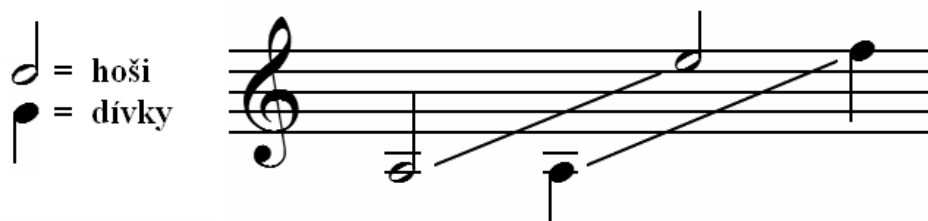
Po úvodním zahájení byla následující část věnována problematice lidského hlasu. Blíže bylo definováno rozdělení dětských, mužských a ženských hlasů a jejich rozsah. Vše

bylo doplněno ukázkami. Z dobových kronik PSSU se dozvídáme, že jako ukázky rozsahu hlasů měly být, soudě dle reakcí dětí, zvoleny místo stupnic spíše písně či árie.

Lidský hlas sám o sobě je nástroj nejušlechtilejší a nejdokonalejší. Snad každý člověk nedovede pěkně zpívat, ale mnohý hlas se dá vycvičit a vypěstovat. Jeden básník řekl: „Více než samotná krása okouzluje hlas; krása zdobí tělo, hlas zdobí duši.“ Hlas je tedy ozdobou člověka, je mluvčím jeho duše a jeho srdce. Zpěvem vyjadřujeme radost, štěstí, spokojenost, bolest, smutek tak výrazně, jak to činí básník slovy, skladatel tóny, malíř štětcem a sochař dlátem. Tři činitelé se podílejí na dokonalosti lidského hlasu: nadání, věk a školení. Novorozeně přirozeně nezpívá. Rozvojem řeči probouzí se i hlas a napodobením dospělých naučí se dítě zpívat. Hlasová schopnost tříletého dítěte je značně omezená, čítá 3–4 tóny stupnice. Poslechněte ukázkou.

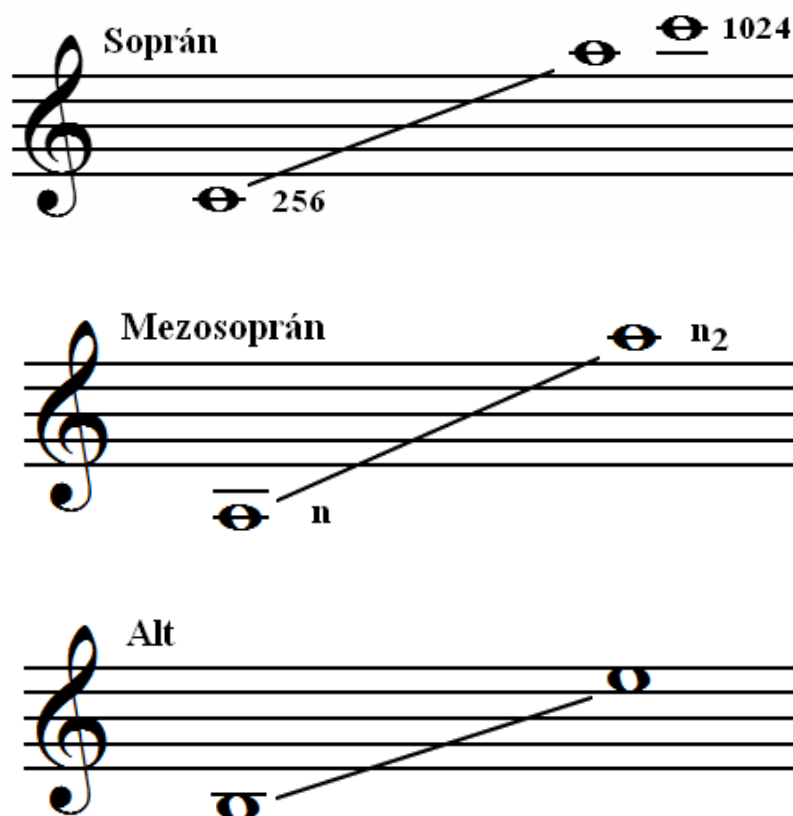
Růstem těla roste a sílí i hlasové ústrojí, uložené v hrtanu. Jsou to vlastně 2 vazy hlasové, mezi nimiž je úzký štěrbenka, kterou prochází vzduch z plic a rozechvívá oba vazy. Pomalým kmitáním vazů vznikají hluboké tóny, rychlým a krátkých kmitáním tóny vysoké. Vzniklý tón se zesiluje v hlavových dutinách a dostává zabarvení. Oč větší rozsah hlasový má již dítě v 8–10 letech, vidíme na diagramu.

Dětské hlasy jsou trojí: vysoké, střední a hluboké. Toto rozdělení znáte z dětských kroužků, kde se zpravidla zpívá trojhlasně. Protože dětské hlasy se velmi podobají hlasům ženským, mohli bychom je také tak pojmenovat: vysoký hlas – soprán, střední hlas – mezzosoprán, hluboký hlas – alt. Kolem 11 let nastává u dětí změna hlasu, která se jmenuje

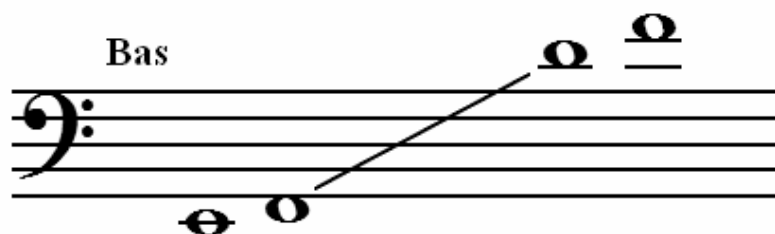
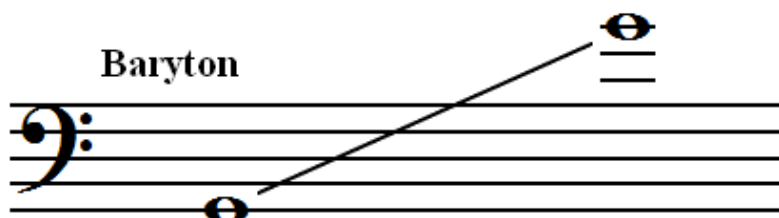
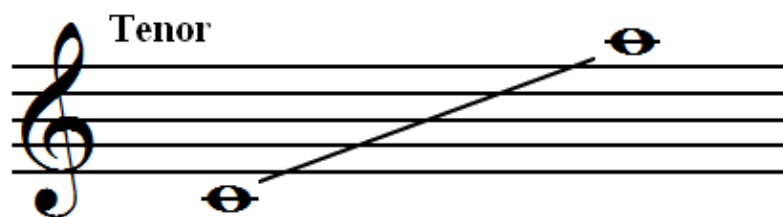
mutace. Dívčí hlas zůstává v téže poloze, avšak je silnější, plnější a zvučnější. Nápadnější změna je chlapců, kterým se prodlužují hlasové svaly. Dostávají mužský hlas, který je o osm tónů nižší, silnější a zcela jiného zbarvení. Během dospívání hlasového ústrojí chlapcům hlas často přeskakuje. Mají si hlas šetřit, nezpívat hlasitě a nekřičet.

Rozsahem a zbarvením lze přirovnat k dětským hlasům hlasy ženské. Jsou tři: vysoký hlas – soprán (v *Prodané nevěstě* má sopránový hlas Mařenka), střední hlas – mezzosoprán a hluboký hlas – alt (v *Rusalce* má altový hlas Ježibaba). Všimněme si hlasových rozsahů ženských hlasů. Vzniká-li tón chvěním vazů hlasových, má nejvyšší tón soprán e^3 1024 záchvěvů, nejhlubší tón e^1 256 záchvěvů.

Ženský sbor tvoří 4 ženské hlasy. Jsou to: I. soprán, II. soprán, I. alt a II. alt. Nejznámější ženský sbor u nás je Vachův sbor moravských učitelek, který řídí dirigent Břetislav Bakala.

Mužské hlasy jsou opět tři: vysoký hlas – tenor (v *Prodané nevěstě* má tenorový hlas Jeník), střední hlas – baryton (otec Mařenčin v *Prodané nevěstě*) a hluboký hlas – bas (Kecal v *Prodané nevěstě*). Poslechněte si jejich hlasové rozsahy.

Mužský sbor tvoří 4 hlasy: I. tenor, II. tenor, I. bas a II. bas. Rozestavení hlasů mužského sboru vidíte na jevišti. U ženského sboru je postavení hlasů podobné. Nejslavnějším mužským sborem je Pěvecké sdružení moravských učitelů, které řídí prof. Jan Šoupal.

Dva mužské a dva ženské hlasy mohou utvořit smíšený sbor – soprán, alt, tenor, bas – například Český pěvecký sbor (rozhlasový). Hlasy jsou rozestaveny jinak. Vpředu soprány a alty, vzadu tenory a basy. Podle potřeby může být rozestavení hlasů ve sboru měněno.

Další část byla zaměřena na vznik, práci a význam pěveckých sdružení. PSSU se zde zaměřuje především na svou vlastní historii a činnost. Tento výklad byl doplněn o vizuální stránku – promítání fotografií dřívějších sbormistrů významných členů, fotografií z vystoupení atd.

Ukázka sboru Eduarda Bartonička – Slezská vlasti.

Náš lid měl vždy lásku ke zpěvu. Zpěv je kusem našich národních dějin. Vzpomeňte jen husitů a jejich chorálu Kdož jsou boží bojovníci. V dobách pobělohorské roboty byla píseň jediným zdrojem duchovní síly utlačovaného lidu. Obrozenská doba si vynutila vznik pěveckých sborů, které písní národní a vlasteneckou pomáhaly v boji proti bezpráví a útisku.

Protože v hudební kultuře našeho národa učitelé byli velmi významným činitelem, začala vznikat i učitelská pěvecká sdružení. Nehynoucí zásluhu o založení a rozmach prvního učitelského sdružení měl prof. Ferdinand Vach, který v roce 1904 založil ze svých žáků – mladých učitelů – Pěvecké sdružení mladých učitelů. Tento náš nejstarší učitelský sbor proslavil naši muzikantkou pověst nejen doma, ale i daleko za hranici naší vlasti.

Vás jistě bude zajímat, že druhým nejstarším pěveckým sdružením je Pěvecké sdružení slezských učitelů, které vzniklo jen o dva roky později, roku 1906. Jedním ze zakladatelů byl slezský učitel Rudolf Gudrich. Sdružení zpívalo až do roku 1917, kdy vlivem rozvratů 1. světové války zaniklo. V posledním období jej dirigoval prof. Rudolf Wünsch, známý sběratel a upravovatel slezských lidových písní.

Činnost sdružení pak byla obnovena až v roce 1925 pod dnešním názvem se sídlem v Opavě. Tehdy stál v čele sboru jako dirigent František Chutný, ředitel opavské hudební školy. Sdružení jezdilo na koncerty po celém Slezsku, mělo zájezd i na Slovensko. Od roku 1935 do roku 1938 dirigoval PSSU prof. Jan Šoupal, dnešní dirigent PSMU, který přivedl sbor ke značné reprodukční dokonalosti.

Druhá světová válka přerušila opět práci souboru. Hned po našem osvobození však ujímá se iniciativy okresní školní inspektor Čeněk Gardelka a v PSSU začíná nové, krásné tvůrčí období, které trvá do našich dnů. Dnes je v čele sboru mladý dirigent Lumír Telinger, který v ušlechtilých tradicích „zpěvem sloužiti našemu lidu“ pokračuje.

Po PSMU a PSSU vznikla řada dalších učitelských sdružení, z nichž nejznámější je Pěvecké sdružení pražských učitelů, Vachův sbor moravských učitelek a Pěvecké sdružení slovenských učitelů.

Celý národ je vděčný učitelům, kteří nejen vychovávají hochy a dívky v budoucí budovatele státu, ale i šíří hudební a pěveckou kulturu mezi naším lidem a v zahraničí.

Ukázka sboru Bedřicha Smetany – Slavnostní sbor.

Ve třetí části byla pozornost věnována lidové písni – nejprve jejímu vývoji od jednohlasé písně až po sborovou úpravu (doplněno ukázkou lidové písně sólové a vícehlasé), dále pak úpravě lidové písně pro mužský sbor (rovněž doplňeno o ukázkou nácvičku mužského sboru).

Lidové písně známe nejčastěji v jednohlasém přednesu. Ale i prostí lidoví zpěváci poznali, že nápěv vynikne lépe, je-li podložen hudebním doprovodem nebo druhou melodií. Proto se mnoho písní zpívá v přirozeném dvojhlasu nejlíbivějších intervalů, tercie a sexty.

V takovém podání slyšíme často naše lidové soubory, ať už z Valašska, Slovácka nebo z Čech. V této úpravě zpívají své krajové písně přední lidoví zpěváci. Jožka Sovorin, Božena Šobotovská, Jarmila Šuláková a jiní. V trojhlasé úpravě bývají zpívány nejčastěji náladové písně děvčat. V rozhlase je slyšíme v podání dívčího tria Československého státního souboru písní a tanců.

Nejvýraznější vícehlasá úprava je čtyřhlas, kde se dostane vedoucí melodii plné harmonické podpory ostatních hlasů. Ve čtyřhlasé úpravě může zpívat ženský sbor, smíšený sbor a mužský sbor. Čtyřhlasý sbor může různým hlasovým odstíněním nahradit nástrojový doprovod a dát vyniknout jednomu hlasu sólovému, akordy doprovázenému tenoru, barytonu i basu.

Na písni Po zahradě chodila vám ukážeme, jak píseň, kterou zpíváme jinak celou sborově, postupným přibýváním hlasů, získává na barvitosti a plnozvučnosti. Začneme píseň sólově, další sloky ve dvojhlasé, v celém sboru, v kvartetu a opět sólově s podložením celého sboru.

Jak hlasy mužského sboru dovedou napodobit a nahradit nástroje, uslyšíme názorně v jihočeské písni Rybák, kterou pro sbor upravil Oldřich Blocha. Píseň začíná basovým sólem, které vystihuje bodrost, houževnatost a sílu rybníkářů a vlastnosti dané jim stálým zápasem s přírodou. Po přezpívání textové části ozvou se v tenorech zvuky radostného vytrubování žesťových nástrojů, doprovázené příznávkami prvního a druhého basu. V opakování motivu přebírá vedoucí hlas první bas, druhý bas basuje a tenory ozvou se příznávkami napodobujícími housle a klarinety. Tak totiž píseň bývala zpívána s hudebním doprovodem, kdy po přezpívání sloky hudba dohrávala píseň. Písnička je radostná, vyzařuje z ní uspokojení z dobře vykonané práce a bohatého lovu.

Ukážeme Vám, jak budeme postupovat při nácviku sboru Žaloba od Pavla Křížkovského. Tato lidová píseň byla Křížkovským upravena podle zápisu Františka Sušila z r. 1878. Původní lidový nápěv Křížkovský ponechává, jen místy ho používá ve snadných variacích. Píseň je psána v tónině G-dur, má tři samostatné sloky a krátký závěr. Zpívá se v mírném tempu, žertovně, jak sám text již napovídá. Vymyšlený příběh o ovečce a beránku sleduje vlastně spor dvou mladých lidí, který je nakonec dobrou radou šťastně ustán. Hlavní nápěv je svěřen tenorům, první bas tvoří harmonickou výplň.

p
 Bě-že-la o-ve-čka vzhů-ru do ko-peč-ka a za ní
f

Nyní, kdy jsme si stručně pověděli o samotném sboru, přistoupíme k nácvičce:

- a) *sbor předehraje a zpěváci sledují svůj hlas v partituře*
- b) *oba tenory, které mají společnou melodii, zazpívají sbor s doprovodem klavíru*
- c) *obtížnější místa zazpívají několikrát s doprovodem i bez doprovodu*
- d) *nyní si přezpívají svůj hlas i druhý bas, který tvoří základ celé harmonické stavby písně*
- e) *poslechněte si společný zpěv tenoru a druhého basu*
- f) *první bas nacvičí svůj hlas odlišný nápěvem od hlasů ostatních*
- g) *nyní zařadíme 1. bas k ostatním hlasům a získáme již plný čtyřzvuk*
- h) *obtížnější místa přezpíváme pomalu v akordech pro získání přesné čistoty akordů*
- i) *všichni si pečlivě přednesou co do síly a rychlosti pohybu skladby*
- j) *nakonec předvedení celého sboru vzhledem k správnému přednesu.*

Po této části následovaly kontrolní otázky, kterými si sdružení ověřovalo předešlou pozornost dětí a míru zapamatovanou nových poznatků.

Následující část koncertu byla věnována životu a dílu čtyř skladatelů – Pavlu Křížkovskému, Bedřichu Smetanovi, Josefu Bohuslavu Foersterovi a Emilu Axmanovi. Nejprve byl vždy předveden vybraný sbor daného autora a poté bylo uvedeno několik životopisných informací a poznámek k charakteru díla.

Pavel Křížkovský (nar. 9. 1. 1820 v Holasovicích, zem. 8. 5. 1885 v Brně) je náš rodák. V Holasovicích, na trati Opava-Krnov, dosud stojí jeho rodný domek zdobený malbami opavského malíře Valentina Držkovice. Jako dvanáctiletý chlapec byl v Opavě kostelním zpěvákem – fundatistou. Vystudoval Opavské gymnasium a krátce byl učitelem v Jamnici a v Opavě. Pak pokračoval ve studiích v Brně a v r. 1845 vstoupil do Augustiniánského řádu na Starém Brně, kde po mnoho let byl ředitelem kůru.

Pavel Křížkovský má mnoho zásluh o naše národní probuzení. Vzpomeňme předem alespoň jednu, kromě té největší. Založil v Brně hudební spolek Besedu, která se stala střediskem hudebního a národního života brněnského. Jako hudební skladatel stojí na čelném místě v dějinách české hudby. Četné církevní skladby jsou dnes zapomenuty, zato díla světská jsou slavná dodnes. Křížkovský se stýkal se sběratelem lidových písní Františkem Sušilem, který jej nabádal ke studiu lidové poesie. Od úprav pro sóla, pro sbor dostal se Křížkovský k samostatnému pojetí lidové písně při uměleckém zpracování. Životním cílem Křížkovského bylo vytvoření národní české hudby na podkladě lidové, cílem, k němuž se ve velkých sborech přiblížil a který naplnil a dovršil po něm Bedřich Smetana.

Budeme si pamatovat slavnou čtveřici mužských sborů: Utonulá, Rozhodná, Dar za lásku a Odvedeného prosba.

Zazpíváme Vám sbor Odpadlý od srdca.

Přednes textu:

*Divča, divča laštovička,
vídal som ťa od malička,
ach, ešte ťa kolébali,
a už ťa mňa sľibovali.
Šohaj, šohaj laštovička,
odpadla mi od srdečka,
jak od srdca, tak od lásky,
jak to jabko od haluzky.*

Smutek prvních dvou veršů nezapláší ani vzpomínka na dětská léta, ani doby pozdější, kdy se měli rádi. Křížkovský vedoucímu hlasu tenoru ponechal melodii smutku, ostatní hlasy ukolébávají tyto milé vzpomínky k spánku zapomnění. (Ukázka tenoru pak všech čtyř hlasů.)

Druhé dva verše vyjadřují jednak pyšné sebevědomí šohajovo o tom, že děvče mu bylo přislíbeno už v kolébce, jednak tichou výčitku dívčinu nad věrolomnosti šohajovou. Křížkovský vyjádřil toto dvojverší rovněž dramatičtěji a umístil v něm vyvrcholení písně. (Ukázka tenoru.) Mohli bychom říci, že sbor Odpadlý od srdca má tři věty, které můžeme nazvat a-b-c. (Předvedení celého sboru.)

Snad nejvíce přilnul k srdcím našeho lidu skladatel Bedřich Smetana (nar. 2. 3. 1824 v Litomyšli, zem. 12. 5. 1884 v Praze). Je zakladatelem české národní hudby. Šťastné dětství

prožil v Litomyšli, v Havlíčkově Brodě, v Jindřichově Hradci a v Plzni. Léta trpkých začátků českého muzikanta začal v Praze. Nabídnuté místo ředitele filharmonické společnosti v Göteborgu ve Švédsku přijal rád a jako vykoupení z nouze. Odloučení od vlasti a rodinné starosti uspišily jeho návrat do Prahy. Několik let si vedl hudební školu, pak se stal kapelníkem Prozatímního, později Národního divadla. Poznenáhla ztráta sluchu následkem nervové choroby a útoky nepřátel jej vedly k rozhodnutí odejít d ústraní. Právě v době hluchoty vznikla jeho nejkrásnější díla: opera Hubička, kvartet Z mého života, většina Mé vlasti aj. V tichém a malebném zátiší myslivny svého zete v Jabkenicích žil poslední léta svého strastiplného života a ani dceřina péče a pomoc věrných přátel neodvrátily tragický konec.

Bedřich Smetana svými díly uvedl Českou hudbu na evropskou moderní výši. Jak ušlechtilými hudebními prostředky pracoval, svědčí oblíbenost jeho komických oper Prodaná nevěsta, Tajemství, Dvě vdovy. V symfonickém orchestru mistrně uplatnil povahopisná líčení jak lidí, tak krajin. Národní tón prolíná celou Mou vlastí, mohutným to cyklem hudebních básní: Vyšehrad, Vltava, Šárka, Z českých luhů a hájů, Tábor, Blaník. Kromě ostatních velkých skladeb připomeneme jeho taneční díla, v nichž polka je jásavým výrazem družnosti a radostné zábavy českého lidu. Ze souborové tvorby si zapamatujeme: Píseň na moři, Rolnická, Tři jezdcí, Věno, Tři ženské sbory. Uslyšíte mužský sbor Věno.

Přednes básně Věno:

Zpěvu dar všech srdcí vroucích

vlasti budiž věnován,

kdo jí dražší skvosty snáší,

tomu věnec budiž dán.

Z dávných věků věda nová,

vzketla Prahou věžatou,

a ta láska v luzích českých,

vzrostla v lípu košatou.

My jí v oběť kladem palmy,

v nitru jež se zrodily,

když nás matky mlékem lásky,

mluvou sladkou kojily.

Zpěvem svým ji pěstít chceme,

*po všech vlasti končinách,
ať se novým kráší květem,
v palácích i pustinách.*

Kdo zpěvem slouží své vlasti, dává ji to nejvzácnější. Kdo dává své vlasti ještě více, je hoden pochvaly před celým národem. Sledujeme-li sloky básně ve Smetanově díle, vidíme, že se přidržel rozdělení textu a sloky odlišil takto:

První sloka „Zpěvu dar všech srdcí rvoucí věnec budiž dán“, je psána v D-dur, probíhá jako píseň s vyvrcholením ve druhém verši “tomu věnec budiž dán“. Je psána ve třídobém taktu se základním motivem hned v úvodu.

Druhá sloka je skládána v tónině A-dur: přechod do A-dur je jako vystoupení o jeden stupeň k tomu, kdo má býti vyznamenán. Dvoudobé počítání zužuje základní motiv do této podoby:

Třetí sloka je v tónině fis-moll. Úspěchy dávných dob jsou uloženy v kamenech a zdech stověžaté Prahy. Láska k vlasti je představována košatou, stále kvetoucí a zelenou lípou, kterou budeme pěstovat po celé vlasti. Smetana se k oběma odkazům hrdě hlásí a oznamuje to jednohlasným nástupem všech hlasů.

Čtvrtá sloka je vyvrcholením a návrat do původní tóniny D-dur. Opakování první sloky je vlastním závěrem celého sboru.

Josef Bohuslav Foerster (nar. 20. 12. 1859 v Praze, zem. 29. 12. 1951 v Praze.) pocházel ze staré kantorské a hudebnické rodiny. Otec byl profesorem na konzervatoři a ředitelem kůru v jednom pražském kostele. Kromě církevních skladeb pěstovala se doma hudba význačných českých skladatelů, mezi nimi skladatelů mladých. Foerster jako hoch byl velmi jemný a citlivý. Takovým zůstal do smrti, jak o tom svědčí jeho díla. Po studiu žil v Praze, řadu let v Hamburku, ve Vídni a od r. 1918 opět a natrvalo v Praze.

Zanechal velké skladatelské dílo v podobě několika oper, symfonií, melodramů, skladeb smíšených, hlavně však písní. Foerster byl člověk hluboce vnímavý. Kde prostý člověk tuší dění, tam Foerster v plné síle užíval duševní radosti, štěstí, hrůzu, zvrát a strašlivý konec. Odtud jeho soucítění s trpícím, nešťastným člověkem, který nemůže dosáhnout od života toho, co si přál. Svědčí o tom jeho opery Eva, Jossika a mohutná skladba Mrtvým bratřím. Nejpřístupněji se Foerster projevil ve svých písních zvláště sborových. Budeme si pamatovat alespoň tyto mužské sbory: Z osudu rukou, Oráč, Polní cestou, dvojsbor Hymnus a Velké širé rodné lány, které komponoval na slova básně Josefa Václava Sládka. Tento básník bere náměty z rolníkova života, z jeho práce. Je právem nazýván básníkem selství.

Poslechněte ukázkou veršů:

*Velké, širé, rodné lány,
jak jste krásny na vše strany,
od souvratě ku souvrati,
Jak vás dnes to slunko zlatí.
Vlahé žitko jako břehy,
květná luka plná něhy, na úhoru, v žírné krásu,
pokojně se stádo paso.
A jak slunce vás tak zhřívá
a jak cvrček v klasech zpívá,
v šír i v dál, vy rodné lány,
buďte vy nám požehnány.*

Tak viděl rodný kraj básník. Poslyšte si ukázkou, jak tutéž myšlenku, s týmiž slovy pochopil hudebník-komponista J. B. Foerster, jak vyjádřil tóny tu šířku, rozlehlost a krásu

rodných lánů. Po dvou taktech obdivu té šíře rodných lánů přechází melodie do mezzoforte a vyjadřuje krásu české krajiny. (Sbor zazpívá sloku.)

Ve druhé sloce vystihuje komponista vlnící se lány obilí a kvetoucí louky triolami střídavě s osminovými notami, které současně zpívají tenory i basy v pianu.

Klidné, tiché, pasoucí se stádo dobytka kreslí hudebník volným tempem, melodie přechází do pianissima. (Sbor zazpívá druhou sloku.)

Třetí sloka je pohled na krajinu zalitou slunečním jasem, na rodné lány dávající chléb nám všem, na mohutnou klenbu modrého nebe. Skladatelův ret šeptá tichou prosebnou motlitbu: „Bud'te vy nám požehnány.“ (Sbor zazpívá třetí sloku a poté celou skladbu.)

Emil Axman (nar. 3. 6. 1887 v Ratajích u Kroměříže, zem. 25. 1. 1949 v Praze) byl rodem Moravan a zůstal Moravánem svým životem a dílem. Po ukončení universitních studií učil hudební skladbě u Vítězslava Nováka. Byl archivářem Národního musea v Praze a členem České akademie věd.

Bývá nazýván básníkem v hudbě. Jeho citlivost je zvláště patrná ve volných hudebních větách, kde se rozrůstá do šířky i hloubky. Náruživá citlivost a tvrdá mužnost-vlastnosti, které jej přibližují Leoši Janáčkovi, - jsou vyjadřovány prostředky harmonickými i melodickými, mezi nimiž se objevují intervaly starých tónin. Od Vítězslava Nováka přejal smysl pro pevnou a odůvodněnou stavbu díla. Jeho heslem bylo: Nelhat ani v životě, ani v umění. V jeho díle není falešného taktu, strojené mluvy, jediného nepřirozeného přízvuku, ale jas pravdivosti a vážnosti, krása a čistota ducha, již nenávidí slaboši, milují však stateční a dobří. Ve všech jeho dílech odráží se člověk a jeho boj, někdy vítězný, jindy marný. Vzpomeňme alespoň některé: tragický sbor Věčný voják, symfonie Mučedníkům, kteří se nedočkali, kantáta balada o očích topičových, Sobotecký hřbitov a.j. Pro prostého člověka měl vždy slova povzbuzení a malou skladbičku: heslo, zdravici, úpravu lidové písně, pro vojáky pochod, pro děti písničku. Připomeňme také některé mužské sbory: Otcí, Mamince na hrob, Měsíčné noci, Hlas země aj.

Blízký vztah měl k ostravskému kraji. Předneseme Vám sbor Ondráš, který složil Axman na slova ostravského básníka a spisovatele Vojtěch Martínka.

Po horách chodil, v roklinách skal,
a v nuzných chalupách úkryty míval.
S vojáky rval se, boháčům bral,
horalům dával, hýřil a zpíval

z Janovic Ondráš.

Tak vždycky žije zbojnický rek.

Snědý a šlechetný, zpupný a snivý,

darmo byl žárlivý hraběte vztek.

Z nástrahy prchá kouzlem a divy

Z Janovic Ondráš.

Pak jednou v sviadnovské hospodě zdvih

kamarád obušek, výkřik a rána

pro náhlé zmámení děvuchy smích.

Hlavička zrudla silného pána

zpod Lysé hory.

„Ondráši, hrdino beskydských hor,

jak snadno je zhynout v hodině jedné!

Velmože spálit mohl tvůj vzdor

a tvoje konce tak bědné

pro ženský úsměv.“

Jak je to dávno z boje a krev.

Hory jsou tiché,

děvčátka zpívá na horské stráni,

slabounký zpěv z úbočí splývá:

„Ondráš, Ondráš, dobře sobě rozvaž,

kerů cestů it' máš...“

Toto oborové dílo Axmanovo vyrůstá z ústředního motivu Ondráše

Skladba začíná vzrušným triolovým rytmem, zachycujícím rušný běh hrdinných činů Ondráše, jeho postava je po úvodu vyjádřena ústředním motivem v tenorech a basech. Motiv se ozvěnou vrací ve středních hlasech.

Následuje druhá sloka básně, která jak v pohybu, tak v melodii je podobná sloce první. Přechází však do měkké tóniny a končí disonantním septimovým akordem, který přináší náznak blížící se tragédie.

Dále líčí autor dramaticky vystupňovanou melodií a rytmem svár Ondrášův s Jurášem a smrt milovaného lidového hrdiny. (Ukázka: „Pak jednou...děvuchy smích.“)

Po tomto vrcholu skladby zazní smuteční mollová melodie a z ní v tichounkém pianissimu zazní rozšířený ústřední motiv díla. (Ukázka: „Hlavička zrudla silného pána zpod Lysé hory“)

S tímto ústředním motivem setkáme se ještě jednou, kdy zanaříká vyčítavě nad zbytečně zmařeným životem odvážného a nepřemožitelného hrdiny.

(Ukázka: „...pro ženský úsměv“)

Závěr sboru je věnován vzpomínce na doby slavných bojů a vítězství. Do ticha horských údolí zaznívá zpěv děvčátka, které zpívá prostou lidovou píseň o Ondrášovi. Vděčný slezský lid projevil svůj dík hrdinovi, zastánci chudých horalů proti bezpráví pánů. (Předvedení celého sboru.)

V závěrečné části koncertu se PSSU s žáky loučí a v duchu dobové ideologie zdůrazňují spojitost zpěvu a práce. Poté byla společně nacvičena slezská lidová píseň.

Poznali jste, jak jsou krásné naše lidové a umělé písně a jak je krásné jejich sborové provedení. Brzy mnozí z Vás opustí školu a odejdou na pracoviště a na studium. Chtěli bychom, abyste si při práci často zpívali, abyste z vykonané práce měli radost. Neboť práce radostná je práce úspěšná a takovou ji my všichni chceme mít. A protože ve společném zpěvu jsme si nejbližší, zazpíváme si s Vámi slezskou lidovou píseň Pilky, píseň, kterou si odnesete jako vzpomínku na náš koncert. (Nácvik písně: Pilky)

*Už ty pilky dořezaly,
už ty mlýnky domlely.
už sedláci vymlátíli
maju prázdné stodoly.
Jura enem poskakuje,
Hanka se zas jen točí,
muzikanti podřimuju,
hrom nech do nich uhodí.*

V roce 1958 vytvořilo PSSU nový typ výchovného koncertu. Ve srovnání s prvním typem výchovného koncertu byla vypuštěna část věnující se teorii lidského hlasu a jeho rozdělení a také část pojednávající o životech díle našich předních skladatelů. Tento druhý typ výchovného koncertu je tedy zcela zaměřen na lidovou píseň.

První část pojednává o vzniku lidových písní, jejich rozdělení a významu.

Mladí přátelé! Seznámíme vás na dnešním koncertu s písněmi našeho lidu, se zlomkem toho úžasného bohatství pokladnice lidové tvořivosti, s písněmi, které přetrvaly staletí a k nimž se jako k odkazu našich pradědů stále vracíme. Lidová píseň to je nejuvěrnější průvodce člověka po celý jeho život. Poslyšte, co lid praví o vzniku písní:

Recitátor:

Jan Kolár – Spievanky

Spievanky, spievanky, kde stě sa tu vzaly

či stě z neba spadly, či stě rastly v háji.

Z neba sme něspadly, v háji sme něrastly,

ale nás děvčence a mládenci našli

Robota, robotam na celý děň jej mám,

ťažko je mi, ťažko, keď si nězaspievam.

Jan Kolár první z našich buditelů pochopil a ocenil krásu lidové písně a ve své sbírce Národní spievanky uložil poklady umělecké tvořivosti slovenského lidu. Lidovou písní promlouvá k nám stará moudrost lidu, jeho píseň vyjadřuje pokrokové a revoluční snahy, je zrcadlem jeho myšlenek a citů. Za lidovou písní vidíme krajinu oživenou pracujícími lidmi, kteří se radují, bojují za svá práva, kteří milují i nenávidí, tančí i vážně přemýšlejí, opěvují krásu, zesměšňují faleš a lež.

Vznik lidových písní sahá daleko do minulosti. Písně tvořili lidoví zpěváci zpočátku pro účely taneční (náboženské tance a zpěvy obřadní), později písněmi vyjadřovali okamžitou náladu své duše.

Prvotní písně pohanské vlivem křesťanství ve 12. a 13. stol. vymizely úplně a nahradil je církevní zpěv umělý. V našich zemích, kde zněla v chrámu cizí řeč, a lid se nemohl zapojit pro neznalost latiny do bohoslužebného obřadu, vznikaly v duchu církevních písní písně lidové, které si přes četné překážky našly místo i při bohoslužbách. První takovou písní byl chorál Hospodine- pomiluj ny. Ve 14. stol. vznikají další písně s obsahem náboženským

Buoh všemohúcí, Svatý Václave a jiné. O něco později vznikají písně světské, hlavně milostné, například Andělíčku rozkochaný. I tyto písně nesou však stopy liturgického zpěvu.

Bohatým obdobím vzniku lidových písní byla doba husitská. Zde měla píseň velmi význačnou roli. Zpěv šáreckých zástupů byl symbolem nepřemožitelné revoluční síly kolektivu.

*Píseň – Ktož sú Boží bojovníci – je typickým znázorněním lidové písně té doby.
(Ukázka: Ktož sú Boží bojovníci)*

V dalších stoletích sílila bojovná husitská tradice v boji proti panské zvlí. Dokladem toho jsou robotnické a zbojnické písně. Poslechněte si českou robotní píseň Sluníčko za hory zachází. Píseň lítostivě žaluje na dlouhou robotu. Nápěv je prosebný. Nejen mollová tónina, ale i zvětšený krok velké sekundy způsobuje nařikavost textu. Mistrně je vyjádřena únava po dlouhé práci, strach a odevzdanost utiskovaných, zoufalou prosbou člověka zlomeného poddanstvím.

Recitátor:

*Sluníčko za hory zachází,
pusťte nás z roboty rychtáři,
pusťte nás, ach, prosím vás,
však my vám přijdeme zítra zas
Sluníčko za hory zachází,
pusťte nás z roboty rychtáři,
celý den, ach, na panském,
kdypak si políčko poořem.
Však věčně robota nebude,
šafáři, rychtáři, drábové,
přijde čas, my přijdem zas,
bude se před námi panstvo třást.*

(Ukázka: Sluníčko za hory zachází – sbor a klavír)

Husitská tradice oživala v selských bouřích. Když byla hromadná hnutí potlačena, zůstává boj jedinců – zboj. Prostý lid zbojníky miloval a oslavoval je v písních.

Recitátor:

*Hej, hore háj, dolů háj, hore hájem ohodník,
moj otec byl dobrý, já mosím být zbojník.
Hej, já mosím být zbojník, bo krivda veliká,*

nepravost' u pánov, pravda u zbojníka.

Píseň je projevem nespoutané a zdravé síly, tolikrát se vyskytující v lidových písních. Jeden synek zde mluví za všechen lid. Vysvětluje, proč je zbojníkem, ví, že vyrovnání se společenskou nespravedlností je možné jen bojem. To už mluv spolu s ním celý sbor – jednotný hlas utlačovaných. Melodie klesá a končí temnou výhružkou. Píseň je velmi dramatická a dokazuje velké tvůrčí schopnosti lidu.

(Ukázka: Hej, hore háj – sólo, sbor a klavír)

Lidového skladatele neučil nikdo tvořit melodie. Mnozí byli rození umělci, kteří dovedli ke slovům vymyslet melodii a dovedli pro obsah písně volit vhodnou tóninu ať dur, či moll, nebo položili písně do některé staré tóniny.

V českých zemích převažují písně durové, čím dále na východ, tím více převládá tónina moll. Neznamená to však, že písně v durové tónině budou jen veselé, mollové jen teskné a smutné. Jak poznáme v druhé části programu, dovedl lidový tvůrce v obojích nalézt výraz smutku i bujného veselí.

Všimněme si nyní druhů lid. písní. V době největšího rozvoje písní, to je v 17.–19. století, byla hlavním výrobním prostředkem půda. Proto se písně svým obsahem vztahují k zemědělské práci a k životu na vesnici se všemi jeho problémy. Písně zachycují tehdejší život v celé jeho šíři.

A tak z potřeby vyzpívat všechno, co přináší život v prostředí tak vhodném vznikaly písně různého charakteru – pracovní, robotní, vojenské, zbojnické, výpravné, obřadní, taneční, milostné a ukolébavky.

Každá země, každý kraj, ba i vesnice měly své písně. Ty zanikaly, zapomínaly se, vznikaly nové.

Písně se šířily ústním podáním a z nepřehledného bohatství se jich zachovalo jen málo, protože nebyly zapisovány.

Druhá část byla věnována významným sběratelům lidových písní.

O záchranu českých písní má zásluhu Karel Jaromír Erben, František Pícha, Jindřich Jindřich, Karel Wies. Moravské písně se věnovali František Sušil, František Bareš, Leoš Janáček, Jan Nepomuk Polášek, ze Slezských sběratelů uvedeme aspoň Jana Vyhlídala, Františka Myslivce, Helenu Salichovou, z Těšínska Josefa Mojžíška. Slovenské písně zapisoval Jan Kolár, Karel Plicka, Vítězslav Novák, aj.

Ve třetí části je pozornost zaměřena na úpravy lidových písní.

Lidové písně pro svoji prostou, ale půvabnou melodii našly hodně upravovatelů. Nejčastěji ji upravovali sami sběratelé. Lidové písně se upravují pro sólový zpěv, s doprovodem nástrojů, pro pěvecké soubory a orchestrální tělesa.

Také v českých operách se setkáme s lidovou písní, kterou vkládá skladatel tam, kde si skladatel přeje zachování lidového prvku, kde dává nahlédnout do duše člověka, která je jeho nejvlastnějším projevem.

Krásný příklad je ve Smetanově Hubičce. Setkávají se tam ukolébavka lidová a umělá, a těžko rozhodnout, která z nich lépe vystihuje patřičnou náladu. (Ukázka: Hajej můj andílku – soprán a klavír)

Lidová píseň se objevuje i v umělých sborech. Zasloužilý umělec Vojtěch Martínek končí textem lidové písně o Ondráši, hrdinovi beskydských her, svoji baladu Ondráš. Baladu zhudebnil Emil Arman a vložil do závěru sboru původní lidovou píseň, zpívanou sólovým hlasem. (Ukázka: Ondráš)

Čtvrtá část je zasvěcena prokomponované lidové písni a lidové písni v umělé skladbě. Na závěr jsou žákům položeny kontrolní otázky.

Lidová píseň a lidová poezie silně působily na našeho slezského skladatele Pavla Křížkovského a ovlivnily jeho skladatelskou tvorbu. Ve svých proslulých mužských sborech zpracovává především lidovou poezii, kterou prokomponovává v rozsáhlá díla. Mezi jeho nejoblíbenější sbory patří Utonulá.

Lidovou píseň Bude vojna, bude ze sbírky Františka Sušila prokomponoval v rozsáhlou skladbu. Každá sloka je podle nálady děje jinak hudebně zpracována a je epickou písní baladického charakteru.

Milý odchází na vojnu, konejší dívku, že si ji vezme, až se vrátí z vojny. Končí sedmý rok, milý nepřichází a děvče se ze zoufalství utopí. Milý se vrací, a když se dovidá, co je s milou, končí také dobrovolně život.

Takové a podobné písně přednášeli lidoví zpěváci při dračkách, za dlouhých zimních večerů. Křížkovský nepojal do svého sboru píseň celou. Použil písně jen po tragickou smrt děvčete. Píseň připomíná zpočátku vytrubování vojenských polnic, pak přechází v líčení období sedmiletého odloučení dívky od hochy. Dramaticky se vyhocuje zoufalým voláním dívky – „ach, já se utopím“. Pohledem na beznadějný zápas tonoucí s vlnami Dunaje Křížkovský sbor zakončuje. (Ukázka: Utonulá)

Část věnující se české lidové písni.

Nyní Vás seznámíme vás s písněmi ze všech koutů naší vlasti, protože každý kraj vlastní písně, výstižně charakterizující povahu jeho lidu. Zastavíme se nejdříve u písní českých. Z úprav Františka Píchy to bude píseň K Ponědraží cesta. Chlapec si nařiká nad množstvím práce, služba mu nedovoluje, aby se podíval za milou. Píseň má dohru, určenou původně při lidové veselici hudebním nástrojům tohoto kraje, - dudám, které spolu s klarinetem a houslemi píseň doprovázely.

Recitátor:

K Ponědraží cesta hezká,

Ušlapaná, pěkná, ouzká,

Kdyby naši páni povolení dali

Je tam holka hezká.

(Ukázka: K Ponědraží)

Jinou půvabnou písní z jižních Čech je chodská – Já nemám v tom Klenčí, kterou upravil J. Jindřich. Píseň má polkový rytmus, původní téma se ve třech slokách zúžuje a tempo se zrychluje.

Chodsko není kraj bohatý a chlapec si nařiká, že mu štěstí doma nekvete, a protože není obdařen statky, nemá štěstí ani u děvčat. Chce se podívat do světa, kde se prý daří lépe, ale nemyslí to vážně – a česká polka zazní. Závěrem dokazuje, že česká polka je mu přece jen nade vše.

Recitátor:

Já nemám v tom klenčí žádný potěšení,

já nemám v tom, klenčí žádnou radost.

Já pudu do světa, kde růže rozkvétá

a tam si namluvím dívčátek dost.

(Ukázka: Klenčí)

Část věnující se moravské lidové písni.

Bud' pozdraven lid, jenž dovedl vtělit v píseň tep svého srdce, vyzpívati svou radost i žal, zkrášliti si tvrdý život věčně jásavým rytmem tanečním, melodií opěvovati přírodu, lásku, bolest, loučení a stesk vojny i zbojnické bohatýry, kteří mu byli symbolem. A to je Slovácko se svou rázovitou kulturou a nepřeborným množstvím písní vytvořených za století ztepilými šohajci a děvčaty tohoto požehnaného kraje. Zde v tichu konejšivé přírody,

při práci, vznikaly písně, jež vytryskly z duše jednotlivců, z duše hnětené její mateřsky laskavou dlaní, aby přetrvala pokolení.

Poslechněte si milostnou píseň V hornom konci světa. Pochází z Horňácka a pro mužský sbor ji upravil prof. Mojmir Zednik. Chudobné děvče v ní vysvětluje, že krása a dobré srdce je největším bohatstvím, jaké může být dáno chudobné děvčici.

Recitátor:

*V hornom konci světa, v dolnom zažehajú,
uprostřed dědiny diča namlúvajú.*

*Snad ťa diča, snad ťa čerti malovali,
že do tvojich líček tolaj krásy dali.*

*Mě maloval Pán Bůh z vysokého něba,
chudobněj děvčici takej krásy treba.*

(Ukázka: V hornom konci světa)

Jednou z pomalých táhlých písni chlapců, které rádi zpívali při schůzkách za vesnicí nebo na návsi, je píseň Ej, hory, hory. Upravil ji Jaroslav Kříčka, který uvádí hlavní téma písně ve vedoucím hlase, v tenoru, v ostatních slokách dává mu zaznívat i v ostatních hlasech, v závěru pak v basu. Nálada každé sloky je v hudebním doprovodu jinak vyjádřena. Pomalé tempo vyvolává představu temnějších obrazů hor při západu slunce. Chlapec vzpomíná a vzpomínka je příjemná, jak prozrazují prodloužené tóny na konci každé sloky.

Recitátor:

*Ej, hory, hory, hory černé,
ej, něraz sem já přešel přes ně.*

*Ej, něraz sem já něvečeral,
ej, ani doma něnocoval.*

*Ej, nenocoval, slze ronil,
ej, keď sem za svú milú chodil.*

Část věnující se písňovému bohatství Slovenska.

A nyní již za písni slovenskou. Vane z ní teplý dech minulých věků. Píseň jako by vyvěrala z tajemných hlubin duše lidu – tu jako balada podložená nápěvem staré tóniny či jako bujný až ohnivý taneční popěvek. Píseň je často projevem národního uvědomění lidu. Děvčeti se líbí chlapec, ale chce, aby byl Slovák. Když zví skutečnost, podává mu radostně

ručku na souhlas. V písni se ozývá typický rytmus slovenských tanečních písní. Píseň upravil Eduard Rund. (Ukázka: Po nábreží)

Tibor Freše upravil píseň *Polana, polana*. Je to milostná píseň a patří děvčeti, pro které ji šohaj složil. Táhlé „hej“ na počátku každé sloky má doletět až k děvčeti. Ozvěna „hej“ pak opakuje touhu po vytoužené dívce. Šohaj přiznává, že ztráta děvčete, které má rád, by byla stejně bolestná jako smrt v mladém věku.

Recitátor:

*Ej, Polana, polana, cos taká zeraná,
chlapci ťa zorali, keď sa pasovali.*

*Ej, frajaročka moja, němcem ťa dočkat,
zažiadalo sa mi tvoje jička bozkať.*

*Ej, ťažko je mi zomreť, keď ma nič něbolí,
ej, ťažšej deuča nehat, keď mi je po vóli.*

(Ukázka: *Ej, polana, polana*)

Tuto pomalou píseň vystřídá veselá škádlivá píseň Gajdoš v úpravě Vojtěcha Bořivoje Aima. Gajdoš je slovenský dudák. Hraje lidem pro radost a bída s nouzí jsou u něho stálými hosty. A právě tato životní slotá dává dudákovi kořeněný humor.

Recitátor:

Bol jeden gajdoš, čo gajdoval za groš.

*A já porád dziny, dziny, od dzedziny do dzedziny,
tudle máš můj dajdošku, tudle máš groš.*

A dajťe mi dva grejcary. -Grejcar máš dost-.

-Za grejcar je málo chleba a za dva je větší kus,

Budeš-li mi dobrá žena, budu já ti dobrý muž.

*A čo je to za veselí, keď su ešče kamna celý,
tudle máš, můj gajdošku, tudle máš groš.*

Vykopal on redkeu, zemák sa on netkeu,

*A čo je to za motyka, keď sa země nedotyká,
tudle, máš, můj gajdošku, tudle máš groš.*

(Ukázka: *Bol jeden gajdoš*)

Část věnující se slezské lidové písni.

Z bratrského Slovenska vrátíme se k nám do Slezska. I to, dříve chudé a opomíjené Slezsko, má množství písní, mnohem více jich však upadlo v zapomnutí, mnoho jich zůstává v knihovnách a archivech jako doklad, že i slezský lid se může pochlubit krásou a bohatstvím písní.

Celkový ráz slezských písní vyplývá z povahy slezského lidu, z povahy klidné, strážlivé, tu veselé a zase někdy strohé. Jsou to proto písně srdečné, v častých případech veselé a vtipné. Nápěvy nemají velký tónový rozsah a přece ukrývají v sobě mnoho metodického kouzla. Převažuje tónina durová, průzračně čistá, ve které je ukryto cosi bolestného. Velká část slezských písní má pohyb klidný i živý.

Krajní tempa – velmi rychlá nebo velmi pomalá. Slezská píseň nezná. Slezský zpěvák dává rád v písni ponaučení neb pokárání. Bývá bodré, veselé upřímné, jako v písni Říkej dívča. Varuje děvče, aby se její chlapec z trucu nebo furiantovi nedal na vojnu, která tehdy trvala dvanáct let, a ze které se mnoho mladých chlapců nevrátilo.

Recitátor:

Říkaj, dívča, otčenáš, bo švarného synka máš.

Dej se ty naň pozur, ať se ho nerozhněváš.

*Bo jak se ho rozhněváš, tak se tě něvezme,
sedně na konička, a na vojnu odjedě.*

(Ukázka: Říkaj, dívča)

Starší pamětníci doby rozkvětu slezských písní nazývali píseň určenou pro zpěv „kusek“ a píseň k tanci „tanec“. Takovým oblíbeným „kusem“ je píseň z Hlučínska – Aničko, dzevečko. Je to píseň milostná. Milostné písně nám ukazují krásu ušlechtilých vztahů mezi lidmi a často (jako právě v této písni) jsou odrazem třídních rozporů na vesnici. V písni se chlapec ptá, má-li ho děvče rádo, protože si je vědom, že jemu, chudobnému, by rodiče svou dceru nedali. Věří, že při dobré vůli bylo by možno překlenout společenské rozdíly a odstranit překážky mezi oběma mladými lidmi. Píseň upravil Jan Šoupal, zasloužilý umělec a dirigent PSMU.

Recitátor:

Aničko, dzevečko, povis mi věrně,

esli máš upřímné srdečko ke mně,

na řeči nic nedaj, enem ty mě kochaj, kochaj mě.

Ežli ti zbraňuju rodiče tvoji,

*že se mé bohatství nėsrovná s tvojim,
daj že mi to, Bože, že to všecko može, dostat' se.*

(Ukázka: Aničko, děvečko)

Oblíbeným „tańcem“ byl Hrobař. Je to tanec mírného tempa, tříčtvrtečního taktu, veselého charakteru. Text písně je veselou a žertovnou radou děvčeti, koho si má vybrat za ženicha. Je to typická ukázka drsného slezského humoru. Píseň upravil R. Wüńch a melodii tance zasadil do bohatě figurovaného doprovodu.

Recitátor:

To ti povědam, něber se hrobařa,

to ti povědam, něber se ho.

Hrobař je od hlíny, zmaže ti peřiny,

to ti povědam, něber se ho.

To ti povědam, něber se kovala,

to ti povědama, něber se ho.

To jeho psisko škrabe jak strnisko,

to ti povědam, něber se ho.

(Ukázka: To ti povědam)

Na závěr části věnované slezské písni ještě jedna taneční píseň – Křesajtě, Mynáři, kterou uvádí R. Wüńch, největší upravovatel slezských písní ve sbírce Ze slezského podhořa. Je to veselá píseň pracovní, bohatě upravovatelem zpracovaná. Skončily žně, úroda je uložena do stodol, a záhy se ozve klepot mlýnů. Děvče, které píseň složilo, má nyní dost času, aby rozhodlo, kterého chlapce mělo nejraději.

Recitátor:

Křesajtě, mynáři, křesajtě, buděm pšeničku mlít,

a co nam za lubem zstaně o to se buděm dělit.

Na jednym polu je pšenička, na druhym polu žito,

poviz mi, ma mila rozmila, keho ti nevěc luto.

Teho je mi najvěcej luto, co měl ty vrane koně,

když on tam za mnum chodíval, nestydíval se za mě.

(Ukázka: Křesajtě, Mynáři)

V poslední části koncertu byly shrnuty informace o lidových písních a jedna z nich byla společně nacvičena.

Vyslechli jste řadu písní z různých krajů naší vlasti, písní, ke kterým se stále vracíme jako k drahému odkazu předešlých generací. Již na počátku jsme si řekli, že dochované písně jsou jen zlomkem bohatství tohoto oboru lidové tvořivosti. Vidíme, že lidové písně si uchovávají stále svěžest a krásu, že není hodnotou pomíjivou, neboť ze srdce vyšla a natrvalo do našich srdcí zapadla. Po dlouhá staletí se písně udržovaly ústním podáním a je naší povinností, abychom se učili znát a zpívat lidové písně, abychom se naučili poznávat jejich uměleckou hodnotu, mezi vyumělkovanými, někdy i bezduchými písněmi, s nimiž se tak často setkáváme.

Žijeme v době, která dovede ocenit krásu lidové tvořivosti a lidové písně. Soubory lidové umělecké tvořivosti i soubory profesionální učinily písně svým základním repertoárem a jejich zásluhou pronikají naše lidové písně s úspěchem i za hranice. Dnes je více než kdy jindy třeba, aby se písně vrátily mezi lid, z něhož vyšly, aby nás těšily a posilovaly v denním životě a krášlily nám každý den. A přáli bychom si, abyste vy, naše nová nadějná mládež, hojně čerpali z bohatství našich písní a stále zpívali. Věříme, že se písně vrátí zase k nám, jak vroucně o to prosil. J. V. Sládek, jehož verše zhudebnil národní umělec J. B. Foerster v Písni lidu.

Recitátor:

J. V. Sládek – Píseň lidu.

*Jak hrdlička, když houkne střela,
do nebes klenutí nám z kraje píseň odletěla –*

Bůh ví kam.

Hrdličko bílá, vrať se k nám.

*A jestli smích jsi zapomněla, přijď k nám, jak jsi,
s tou zkrvavenou perutí.*

Hrdličko bílá, vrať se, vrať se, vrať se k nám!

(Ukázka: Píseň lidu)

Loučíme se s vámi, mladí přátelé, a jak jinak než zpěvem. Z lidových písní, které jsme zde zpívali, vyberte si tu, která se vám nejvíce zalíbila. My vám ji znovu zazpíváme, případně vás ji jednohlasně naučíme jako upomínku na naši návštěvu mezi vámi.

(Předvedení a nácvik zvolené písně.)

5 ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se zaměřila na doposud nepříliš prozkoumanou oblast činnosti *PSSU* během 50. let 20. století.

Studiem dostupných pramenných materiálů se mi podařilo získat dostatečné množství informací k přehlednému zmapování činnosti *PSSU* ve stanoveném období. Lze konstatovat, že sdružení vykazovalo poměrně intenzivní hudební a později i hudebně-pedagogickou činnost. Po počáteční mírně klesající tendenci počtu vystoupení se situace po zvolení nového sbormistra Lumíra Tellingera na konci roku 1953 zcela obrátila, načež vyvrcholila, do té doby největším počtem vystoupení v historii *PSSU*, v roce 1958. Z hlediska charakteru vystoupení a jejich programové náplně se největší míra ovlivnění vládnoucím režimem projevovala na počátku 50. let. V této době byly pevnou součástí programů koncertů tzv. budovatelské písně konvenující dobové ideologii. Zhruba v polovině desetiletí však došlo k postupnému vypouštění těchto děl z repertoáru *PSSU* a k jejich nahrazení lidovými písněmi a díly českých klasických skladatelů, tedy k postupnému navracení se k původně primární repertoárové skladbě a rovněž k původnímu cíli osvětové práce na slezském venkově skrze lidovou píseň. Z hlediska charakteru vystoupení byla míra ovlivnění ideologií poměrně značná. Samozřejmou součástí kulturního života a tedy i činnosti *PSSU* byla vystoupení konaná při příležitostech tehdejších ideologicky významných událostí, tedy například oslav Velké říjnové socialistické revoluce, Mezinárodního dne žen, Prvního máje, výročí vůdčích ideologických osobností atd. Postupné oprošťování se od dobově-ideologických tendencí se promítlo i do struktury výchovných koncertů.

Závěrem lze konstatovat, že i přes určitou míru ovlivnění a svázanosti s tehdejším vládnoucím režimem a jeho ideologií, která byla v té době jistě existenčně nezbytná, si *PSSU* dokázalo ze značné části udržet svoje původní zaměření, cíl i repertoár.

6 PRAMENY A LITERATURA

Neinventarizovaný fond *Pěvecké sdružení slezských učitelů*.

7 SEZNAM ZKRATEK

ČSM	Československý svaz mládeže
JZD	Jednotná zemědělská družstva
LUT	Lidová umělecká tvořivost
MNV	Místní národní výbor
OM 1951	Ostravský máj 1951
ONV	Okresní národní výbor
POČ	Pěvecká obec československá
PSMU	Pěvecké sdružení moravských učitelů
PSSU	Pěvecké sdružení slezských učitelů
ROH	Revoluční odborové hnutí
SSSR	Sovětský svaz socialistických republik

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Fotografie *PSSU*

Příloha č. 2: Mapa veřejných vystoupení *PSSU* v letech 1906–1956

Příloha č. 3: Notový materiál *PSSU*

PŘÍLOHA 1

FOTOGRAFIE

42

Společná fotografie členů *PSSU*.

---

⁴² Materiály *PSSU*.

43

Zkouška *PSSU* během prázdninového soustředění v Mladecku v roce 1955.

44

Zkouška *PSSU* během prázdninového soustředění v Mladecku v roce 1955.

---

⁴³ Almanach ze soustředění 1955.

⁴⁴ Almanach ze soustředění 1955.

45

Vystoupení *PSSU* na Letní slavnosti v Mladecku v roce 1955.

46

Vystoupení *PSSU* na Letní slavnosti v Mladecku v roce 1955.

---

⁴⁵ Almanach ze soustředění 1955.

⁴⁶ Almanach ze soustředění 1955.

47

Vystoupení *PSSU* při otevření pomníku Klementa Gottwalda v Opavě v roce 1955.

48

Vystoupení *PSSU* v Hradci v roce 1955.

---

⁴⁷ Kronika 1955.

⁴⁸ Kronika 1955.

49

Vystoupení *PSSU* v Gottwaldových sadech v Opavě roku 1956.

50

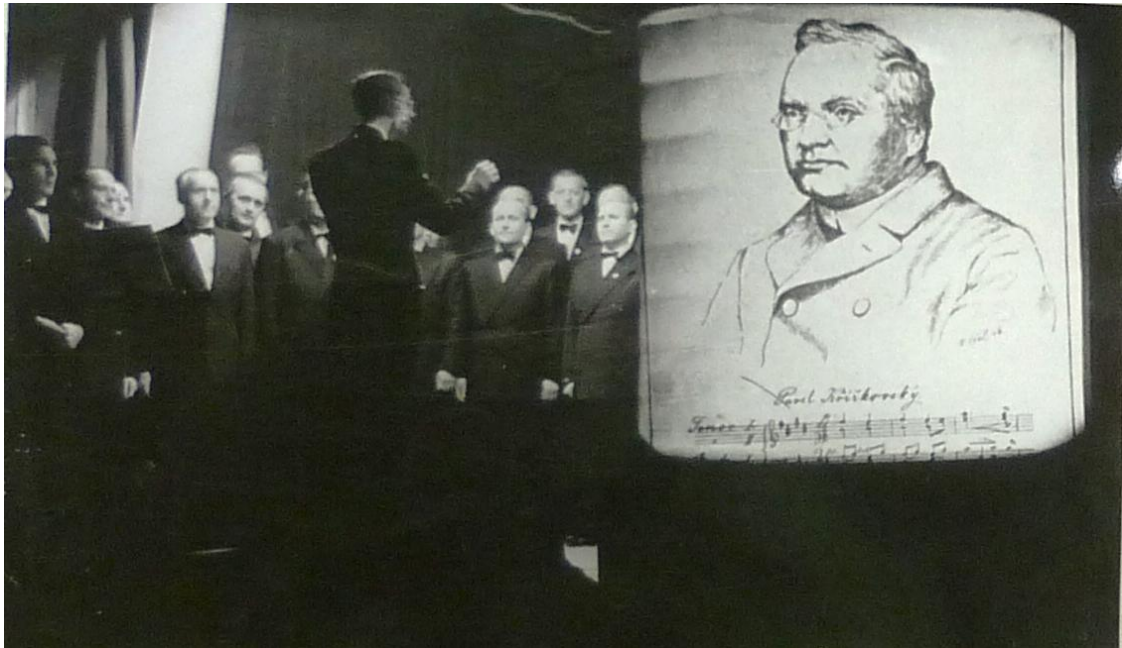
Vystoupení *PSSU* v Gottwaldových sadech v Opavě roku 1956.

---

⁴⁹ Kronika 1956.

⁵⁰ Kronika 1956.

51

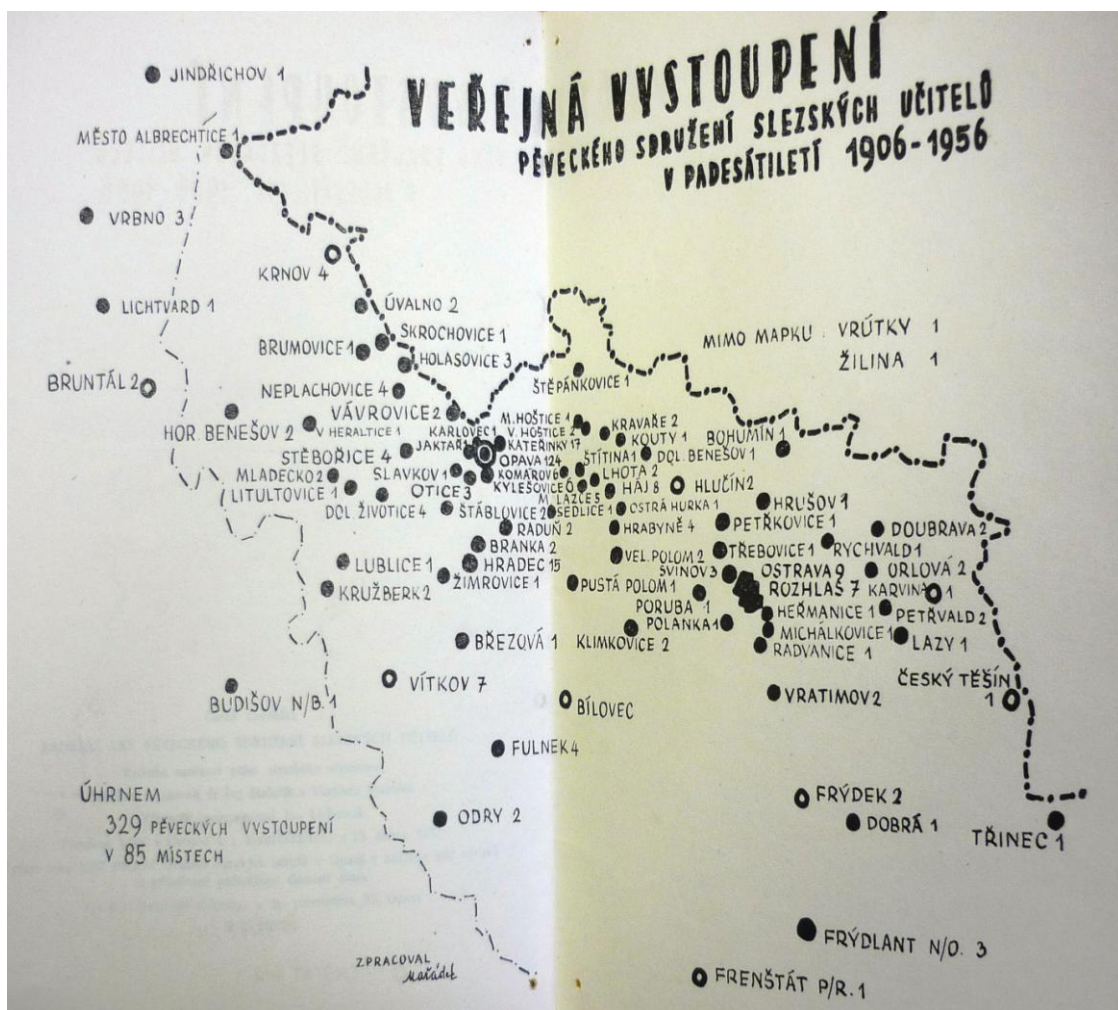
Výchovný koncert *PSSU* ve Stěbořicích v roce 1958.

---

⁵¹ Kronika 1958.

PŘÍLOHA 2

MAPA VEŘEJNÝCH VYSTOUPENÍ PSSU V LETECH 1906–1956

⁵² Materiály PSSU.

PŘÍLOHA 3

NOTOVÝ MATERIÁL

Emil E. Bartoš: *Krásný život horníka* vze - mě tmavém lu - ně

Krásný život jeho horníka práci jeho cíl jde vys-
 níš - v země tmavém tmavém země luně
 vji - enu skalní tů - ně s láskou kená práci svo - ji
 v jenu skalní skalní jenu tůně ke - ná práci svo - ji v objeti štol tmavých sloji, v divý
 skřítku rej, v divý skřítku rej, sodva - hau do do - lu spěj
 spěj do dolu spěj. spěj sodvahu rit. rit.

53

Emil Bartoš – *Krásný život horníka*.

SOVĚTSKÁ PÍSEŇ

F. M. HRADIL

Sborová píseň pro dvou/tříhlasý/ dětský nebo dívčí sbor s klavírem
 na slova Jar. Nohavice.

rit. *a tempo*

1. hlas
 2. *Světlá*
 ne rychle

3. /neobli-
 /

1/Ej, ta píseň, mladá píseň, jak ta ze-mě
 2/Tak je smělá, pře-va-se-lá, když ji sly-ším

3/Ej, ty písni, mladá písni, jak ta ze-mě

řšíroká, čistá jako modré nebe, jako mo-ře
 zdá se mi, ževní chlapi v tanci výskli

3/ široká, jsi jako ta ruská du-še: čistá, smě-lá,

1. *bujalé*
 2/za-má-va-li ša-vle-mi, za-má-va-li

3/ hluboká.

1. *poco a poco rit.*
 2. *poco a poco rit.*
 3. *Velmi široce a vroucně.*
 1.

/1.-3.hlas unisono/:

Ej, ej, ej, ej, ej,

František Hradil – Sovětská píseň.

(První 2. opakování malé notičky, sál hlas od lib.)
velmi měkce *ach,* *ach,* *ach,*

Zvolna a zdumělivě
 A má v so-bě tesknou no-tu, jak by se v ní

lehce poco cresc. *pp* *p* *mf* *vyčítavě a bojně*
 smutek chvěl, pod břízkami bělostnými milý k milé,
 pod bříz-ka-mi bě-lost-ný-mi mi-lý k mi-lé,

poněkud uvolnit *1.* *2.* *rit.* *rit.* *rit.*
 milý k milé ne-při-šel. milý k milé ne-při-šel.
 mi - lý ne-při-šel. mi - lý ne-při-šel.

ZÁVĚR :
 8 Opakovat od zač. s textem 3. sloky až k zn. 3/Ej, ty písni, mladá písni, ej, ty pís - - ni,
 8 a pak následuje ZÁVĚR

sfz *širěji* *a tempo*
 ej, ty pís - ni, ej, so-vět-ská pís - - ni.

František Hradil – Sovětská píseň.

Bassi. Našim na hranicích. *Vit Kment.*

Kment *Kment*

Leňaj se namočaj, *leňaj se namočaj* a my ci-tíme se reky
 cčíme se reky zas, valčka o vlase, valčka o vlase, ku které
 - nás vi-*vi* získa-*ci* náclá, *uhojch vzlaz* *ku které*
 padlo nachodni ti padlo, *rochodnu - ti padlo* a jime muži,
 Ruka ruky sledá, *ruka ruky, ruky zrak, jedna ziska,*
 jeí nás *cláku se* *ručičky* jeí rasta do oblak.
 Nekladme nás se *slá-uy, vgněmi - me, vy me ru ma*
 jeí *včičny, včičny, svoboty* *zavoboty* *zas Za vy*
znova vto ja - - - - - *slá-uy, slá-uy, slá-uy* *zas pro své*
 deji ny. *cellechuj si* *vlácku* *vlácku* *jeze vlácku*
 imiliomi *zak sčelá* *svěji ma.* *ku se* *vlácku* *muži*
 jeleme, *vlácku* *ježo* *klm* *trij vlácku* *vlácku*

Vit Kment – Našim na hranicích.

⁵⁶ Materiály PSSU.

Bassi **Naše země** **Vít Kment.**
 - J. Poláček -

Jak svě-tlá slunce, jak je modré nebe, jak celá ty jsi
 celá ty jsi jedna zátáva, na své, na své, na své je
 když rást' nás napuče, a čekáme už udarění pěstí,
 ruku udeří bojč hodina, čekáme, čekáme
 sláskou na kůži a sláská pro tebe bíť se,
 jednací, ty neujavíme ná, krás - - - ná,
 krásní zívá, ty neujavíme ná, krásní a
 ženáci, dětičky, krásní, krásní, krásní
 v matkách a ženách, krásní, krásní, krásní
 Budeš vědět, co by zby-va, mělo, mělo nás
 mělo nezdola, mělo nás nezdola, nezdola.

Vít Kment – Naše země.

Aj, v Opavě na rynečku.

R. Wunsch.

1. Aj, v Opavě na ry-ne-čku, aj, v Opa-vě na ry -nečku
 3. Dva ptačkove ju tě - ši-li, dva ptačkove ju tě-ši - li, že už stojí

1. V Opavě
 3. Ptačkove

1. stojí pan-na v o - ke - nečku, stojí panna v o - ko - ne -čku.
 3. že už jedě je - ji mi - ly, že už je - dě je - ji mí - ly.
 2. je - dě, je - dě její mily,
 1. panna, sto - ji v okenečku
 stojí,
 jedě,

2. Stoji, stoji, lamen-tu - je, stoji, stoji, lamen-tu - je,
 4. Je - dě, je - dě, už přijechal, jedě, je - dě, už příje- chal,

2. bíle ručky za - la - mu - je, bíle ručky za - la - mu - je.
 4. s konička sliz a za - plakal, s konička sliz a za - plu - kal.

Rudolf Wunsch – Aj, v Opavě na rynečku.

Polka. Zezulenko /slezská/ K.Sudek.

Zezulenko kaj a kaj si byla,
Žes tak dluho ně a někukala

Napodobit trubku, ...

trubka

hm hm

I. mo I. do

kaj a kaj si byla kaj a kaj si byla ku ku ku
ně a někukala kuku kuku ku ku

2. Seděla sem/v lese na javoře:/ kaj muj mily v ro- a v roli oře, kukuku
3. jako 1.
4. Seděla sem/v lese na tej lávce:/na tej lávce, kaj muj milý teskní po
svej lásce.

Tenor solo. Žaden něvěři .. /slezská/. K.Sudek.

Žaden něvěři, jak mě to těší, dyž ja uvidim svu najmilejší,

hm hm

Možu říci zrovna, žaden se mi nevyrovna v tej lásce naší.

2. Ta naša laska hlyboce leži, ona se važe jako řetězy, dyž ja den nevidim
v práci nic nězřidim, všecko mně mrži.
3. Dyž přide svatek, lebo neděla, to je me srdce cele vesele, bo ja se po-
těšim, že ja ju uvidim, rano v koštěle.

Karel Sudek – Zezulenko, Žaden něvěři.

K učební paměťky prvního sborníku Sdružení slovenských pěvců "K. Černínova věnuje skladatelka jako jeho vnučka milému muž. sbor slavnému Sdružení slovenských pěvců se sborným píáním vojného stáru. Op. 13.

Petr Bexruč:
(ze frýdeckém nářečí)

VOJANSKÁ KOŠULKA.

Khudebníla
Dagmar Černínová

Mužský sbor.

Korektor Mil. Čeleda.

Moderato con moto

1.) Dávaly mamulky vymané košulky, dáva-ly nám do ho- le: le:
2.) Náchajíc mamulky by bialé košulky, dá-va-ly nám do ho- le: le:
1.) Kalubic se ná-mim, tým vojanským ná-mim, ex prij- de- le do bo- je: le:
2.) Bám my, spadnem scho- ná, v košulce čer- vo- ný, pro- le- h- ne- me do po- le: le:

Opravi v květnu 1950

Dagmar Černínová,
Lichýně M.B. k. I. st. ž. v Opavě.

Dagmar Černínová – Vojanská košulka.

Dyž sem já na faře byl...

1. Mluví rychle. 2. Libysova.

Tenor
Dyž sem já na faře byl, s panem fara-řem mluvil

Dyž sem já na faře byl, s panem fara-řem mluvil

Dyž sem já na faře byl, s panem fara-řem mluvil

omi mi tam taku radu dali, aby se já o-ře-nil.

o-mi, omi tam taku radu dali, aby se já o-ře-nil.

o-mi mi tam ra-du da-li, aby se já o-ře-nil.

2. Tak ~~sem~~ já hned do kledami,
 dědina od dědiny,
 až sem našel, co se mi hečelo
 a bylo podle chuti.

3. Já sem jim dal tu správu,
 že já už mam něčestku,
 aby mě ohlásit' dali, že se miim
 věřit' tu.

4. A ják ohlásky vyšly,
 u spovědi smy byli,
 při otáři smy stolum,
 svasen a tak sem už řenaty.

Jaroslav Foltýn – Dyž sem já na faře byl.

⁶¹ Materiály PSSU.

ANOTACE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Marta Kerlínová
Katedra:	hudební výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Gabriela Coufalová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Činnost Pěveckého sdružení slezských učitelů v 50. letech 20. století
Název v angličtině:	Activities of Silesian teacher's choir in 50. years of the 20. century
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na činnost Pěveckého sdružení slezských učitelů v 50. letech 20. století. Na základě informací získaných ze studia pramenných materiálů byla zjištěna míra ovlivnění činnosti spolku specifiky vyplývajícími ze společensko-politické situace 50. let 20. století a promítnutí se těchto specifík do kulturně-hudební sféry.
Klíčová slova:	Pěvecké sdružení slezských učitelů, lidová píseň, budovatelská píseň, osvětová činnost, hudebně-pedagogická činnost
Anotace v angličtině:	The dissertation focused in the activities of Silesian teacher's choir in 50. years of the 20. century. The resource materials provided enough information about the activities of the association in the fifties. Specifics resulting from the socio-political situation at that time are likewise reflected in the cultural-musical sphere.
Klíčová slova v angličtině:	Silesian teacher's choir, folk song, constructive song, enlightenment activities, musical-pedagogical activities
Přílohy vázané v práci:	Fotografie <i>PSSU</i> Mapa veřejných vystoupení <i>PSSU</i> v letech 1906–1956 Notový materiál <i>PSSU</i>

Rozsah práce:	71 s. (119 274 znaků)
Jazyk práce:	čeština